

Handreiking Hulpmiddelen uit de Wmo voor mensen met ZEVMB

voor onafhankelijke (gespecialiseerde) cliëntondersteuners

Wij zien je Wel

focus op gezinsleven met #ZEVMB

Colofon

Auteurs:

Ingrid Claassen (tekstschrijver) en Astrid van der Kooij (projectleider Wij zien je Wel)

Met dank aan:

Marcel van Bockel (ouderexpert Stichting 2CU), Lucia van Milaan, Miranda van der Hout en Simone Matarazzi (Copiloten) en Renske Imkamp (Van der Woude de Graaf Advocaten)

Deze publicatie is onderdeel van het programma Wij zien je Wel, waarin wordt gezocht naar verbetermogelijkheden in de kwaliteit en organisatie van zorg en ondersteuning van mensen met zeer ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen (ZEVMB) en hun gezinnen. Dit programma is financieel mogelijk gemaakt door VWS.

Februari 2022

©Wij zien je Wel, focus op gezinsleven met #ZEVMB www.wijzienjewel.nl

Overname van informatie uit deze publicatie is toegestaan onder voorwaarde van bronvermelding.

De teksten in deze publicatie zijn met zorg samengesteld en zijn informatief van aard. Er zijn geen rechten aan te ontleen. Door wijzigingen in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) of door verschillen in het beleid van gemeenten of andere veranderingen, kan de informatie niet langer actueel zijn. Wij zien je Wel is niet aansprakelijk voor eventuele gevolgen ontstaan door acties ondernomen naar aanleiding van deze publicatie.

Kijk voor meer informatie over ZEVMB op www.wijzienjewel.nl en www.2cu.nu

Inhoudsopgave

Leeswijzer bij de handreiking Hulpmiddelen uit de Wmo voor mensen met ZEVMB	4
Inleiding	5
Hulpmiddelen voor mensen met ZEVMB	6
Landelijk beleidskader	8
1. Hoe werkt de Wmo?	9
2. Hulpmiddel(en) kiezen	16
3. Procedure: aanvraag van Wmo-hulpmiddelen	18
4 Procedure: keuze en levering Wmo-hulpmiddelen	28
Bijlage 1. Persoonlijk plan	34
Bijlage 2. (Gespecialiseerde) cliëntondersteuning	37
Bijlage 3. De maatwerk- en compensatieverplichting in de Wmo	38
Bronnenlijst	42

Leeswijzer bij de handreiking Hulpmiddelen uit de Wmo voor mensen met ZEVMB

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) regelt dat mensen met een beperking de voorzieningen, hulpmiddelen en ondersteuning krijgen die zij nodig hebben. Dit geldt dus ook voor gezinnen die te maken hebben met kind met zeer ernstige meervoudige en verstandelijke beperkingen (ZEVMB). Gemeenten voeren de Wmo uit. Uit de ervaringen van gespecialiseerde cliëntondersteuners en ouders, weten wij dat iedere gemeente andere accenten legt. Dit past bij de gedachte van de decentralisatie, maar is meestal het gevolg van beperkte kennis over mensen met ZEVMB en strakke sturing op budgetten.

Dit zorgt ervoor dat aanvragen voor hulpmiddelen voor een kind met ZEVMB door gemeenten vaak als 'exotisch' worden gezien. De neiging bestaat om bij een beslissing dicht bij de wettelijke verplichting van de Wmo te blijven, terwijl juist de ruimte voor maatwerk ten volle benut moet worden.

Aanleiding voor het schrijven van de handreiking

De omvang van de Handreiking Hulpmiddelen uit de Wmo – het is een lijvig document – geeft aan hoe ingewikkeld de Wmo is. Wie het lukt om de handreiking goed te doorgronden, heeft een veel grotere kans dat een aanvraag voor een hulpmiddel soepel verloopt. En dat is hard nodig, want er gaat voor gezinnen met ZEVMB meer fout dan goed.

De Handreiking Hulpmiddelen uit de Wmo gaat over hoe het Wmo-stelsel nu is. Het neemt je mee in het jargon van de Wmo en is gestructureerd langs het proces van kiezen/oriënteren, aanvragen en leveren van hulpmiddelen. De handreiking biedt geen oplossing voor knelpunten, maar wel houvast voor het werken binnen het huidige stelsel. Het maakt de lezer wegwijs in de bedoeling en werking van de Wmo. Hierbij wordt nadrukkelijk verbinding gezocht met de context van een gezin met ZEVMB en met de actualiteit rondom verbetering van hulpmiddelenverstrekking.

Voor wie?

De handreiking is bestemd voor onafhankelijke (gespecialiseerde) cliëntondersteuners en ouders die zelf bezig zijn met de aanvraag van een hulpmiddel. De taal is soms wat ingewikkeld, maar de tips die worden gegeven zullen ouders zeker helpen om het goede te doen en fouten te voorkomen. Dit maakt het belangrijk om de handreiking Hulpmiddelen uit de Wmo breed beschikbaar te stellen. Wat wij willen meegeven aan ouders: De aanvraag van een hulpmiddel uit de Wmo is erg ingewikkeld, daardoor doe je het als aanvrager al snel verkeerd. Het is riskant om het allemaal zelf uit te zoeken en geen gebruik te maken van cliëntondersteuning. [Hier](#) vind je een overzicht van onafhankelijk cliëntondersteuners die je kunnen helpen bij een Wmo-aanvraag.

Hoe nu verder?

Vanuit het programma werken wij aan een verbetering van de knelpunten. Met name meer bekendheid over ZEVMB bij gemeenten en ruimte voor maatwerk. Wij werken aan het ZEVMB-paspoort, dat straks middels een 'vinkje' in relevante systemen toegang geeft tot snellere en eenvoudigere procedures, tot aanspreekpunten met kennis van deze doelgroep en daarmee tot meer samenhang tussen verschillende procedures en systemen. Dit komt de administratieve last die ouders ervaren om op heel veel terreinen aanpassingen voor hun kind te organiseren ten goede. Wij zijn tevreden als hulpvragen van kind én gezin, vanuit juiste expertise, op waarde worden geschat en dat ruimte ontstaat voor hulpvragen die problemen voorkomen.

Inleiding

Gezinnen met een kind met zeer ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen (ZEVMB) hebben verschillende vormen van zorg en ondersteuning nodig. Deze worden vanuit verschillende wetten en door verschillende instanties gefinancierd. Welke wetten van toepassing zijn, hangt onder meer af van de leeftijd, de woonsituatie en het soort zorg of ondersteuning. In gezinnen met een kind met ZEVMB is meestal sprake van deze combinaties:

- Jeugdwet (gemeente), Zorgverzekeringswet (zorgverzekeraar) en Wmo (gemeente).
- Wlz-zorg thuis (zorgkantoor), Zorgverzekeringswet (zorgverzekeraar) en Wmo (gemeente).

Een belangrijk onderdeel van de benodigde ondersteuning zijn hulpmiddelen en een aangepaste woning. De gemeente, zorgverzekeraar en leveranciers zijn hiervoor de belangrijkste instanties. In het programma Wij zien je Wel zijn veel knelpunten rond de aanvraag en levering van hulpmiddelen naar voren gekomen. Ouders en onafhankelijke, gespecialiseerde cliëntondersteuners lopen regelmatig vast bij de aanvraag, levering of reparatie van een hulpmiddel. Dat komt door de complexiteit van de wet- en regelgeving en door de specifieke problematiek van gezinnen met een kind met ZEVMB, die veelal onbekend is. Om gezinnen te ondersteunen, hebben we daarom twee handreikingen ontwikkeld: een over hulpmiddelen in de Zorgverzekeringswet, en een over de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo.) Beiden staat op de website www.wijzienjewel.nl. Dit is de handreiking over de Wmo. Deze is geschreven voor onafhankelijke cliëntondersteuners, met als doel hen beter toe te rusten in hun werk voor gezinnen met een kind met ZEVMB.

Na een korte introductie over hulpmiddelen bij ZEVMB worden termen uit en de bedoeling van de Wmo toegelicht. Vervolgens vind je een uitgebreid stappenplan van aanmelding bij de gemeente tot het gebruik van de hulpmiddelen. Daarbij wordt ook stilgestaan bij de juridische aspecten. Uitleg wordt aangevuld met concrete tips.

Ouders kunnen deze handreiking ook gebruiken. De omvang en woordkeuze zijn echter niet op hun toegeschreven. Veel ouders laten zich ondersteunen door een cliëntondersteuner. Met deze handreiking hopen we hen beter toe te rusten in het doen van goede aanvragen, en het oplossen van problemen, zodat er in de gezinnen meer tijd is voor elkaar.

Hulpmiddelen voor mensen met ZEVMB

Hulpmiddelen en voorzieningen zijn onmisbaar voor mensen met ZEVMB en hun gezinsleden. Veel hulpmiddelen worden gefinancierd vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Ook als iemand met ZEVMB zorg thuis krijgt vanuit de Jeugdwet of de Wet langdurige zorg.

Daarbij komt nog dat een deel van de benodigde hulpmiddelen vanuit de Zvw vergoed wordt. Het gaat dan bijvoorbeeld om medische hulpmiddelen en om hulpmiddelen voor kortdurend gebruik, zoals een tijdelijke rolstoel. Kortdurend is korter dan 3 maanden.

De belangrijkste hulpmiddelen voor kinderen en volwassenen met ZEVMB, met de wet waaruit ze doorgaans gefinancierd worden.

Hulpmiddelenpalet

Wij zien je Wel heeft een lijst gemaakt van hulpmiddelen die in de loop van het leven eigenlijk altijd nodig zijn voor mensen met ZEVMB. De behoefte aan ondersteunende hulpmiddelen begint wanneer babyspullen niet meer volstaan. Lengte en gewicht zijn indicatief voor welke hulpmiddelen nodig zijn en wanneer vervanging nodig is. Medische hulpmiddelen zijn aandoeningsspecifiek. Goed advies is bij al deze hulpmiddelen heel belangrijk. Dit kan worden gegeven door een revalidatiearts of ergotherapeut met expertise op het gebied van ZEVMB. Het bovenstaande palet laat ook zien in welke wet vergoeding voor de benodigde hulpmiddelen is ondergebracht: de Zvw of de Wmo. Dit is voor de situatie dat het kind thuis woont (en dus niet in een instelling).

Dit palet wordt nog verder worden doorontwikkeld. De gedachte erachter is dat bij iemand met ZEVMB het niet nodig zou moeten zijn de noodzaak van elk individueel hulpmiddel dat in het palet is

opgenomen aan te tonen. Van deze hulpmiddelen is het niet de vraag of ze nodig zijn, maar wanneer. Dit inzicht maakt het mogelijk procedures eenvoudiger in te richten en meer toekomstgericht te werken.

Landelijk beleidskader

Normenkader en Verbeteragenda Hulpmiddelen

Gezinnen met een kind met ZEVMB zijn niet de enigen die knelpunten ervaren in de aanvraag en levering van hulpmiddelen. Dat het huidige proces rond hulpmiddelen voor mensen met een complexe hulpvraag niet goed werkt, onderschrijven alle betrokken partijen. Daarom hebben landelijke organisaties, waaronder VWS, VNG, leveranciers en Zorgverzekeraars Nederland, een normenkader opgesteld. Dit normenkader is uitgewerkt in een verbeteragenda. Wij zien je Wel heeft in de totstandkoming hiervan het perspectief van gezinnen met een kind met ZEVMB ingebracht.

Een aantal verbeteringen is vastgelegd in twee convenanten. Het is de bedoeling dat alle gemeenten, zorgkantoren, zorgverzekeraars en leveranciers de inhoud van de convenanten in hun uitvoeringsorganisatie gaan gebruiken. Als ze deze convenanten ondertekenen, dan betekent dat onder andere dat:

- ze bij verhuizing van de cliënt de overname van het hulpmiddel regelen conform de afspraken in het convenant.
- ze de beschreven model-maatwerkprocedure in hun uitvoeringsorganisatie implementeren.
- ze in hun beleid opnemen dat een functioneel hulpmiddelenadvies van de behandelaar zo veel mogelijk zal worden overgenomen bij de beoordeling welk hulpmiddel passend is.
- alle partijen een vorm van casemanagement inzetten bij de doelgroep met een complexe hulpmiddelenvraag.

Daarnaast zijn [handreikingen en adviezen](#) uitgebracht die onder andere moeten leiden tot het afgeven van langer lopende beschikkingen, een betere bejegening van mensen die een hulpmiddel nodig hebben, en meer keuzevrijheid bij en passende tarieven voor complexe hulpmiddelen. De VNG heeft alle gemeenten en leveranciers een brief gestuurd met uitleg over de convenanten en handreikingen en het verzoek ze over te nemen. Gemeenten en leveranciers beslissen zelf of ze de convenanten en handreikingen overnemen.

Vraag of jouw gemeente en leverancier de convenanten heeft ondertekend. Zo niet, dan kun je verwijzen naar de oproep van de VNG om dit wel te doen. Zie hiervoor deze [webpagina van de VNG](#).

Deel je ervaringen!

Ieder(in) blijft samen met de betrokken PG-organisaties monitoren of de uitvoering echt verbetert. Je kunt je ervaringen delen via hun [Meldpunt](#).

1. Hoe werkt de Wmo?

Veel gemeenten gebruiken 'Wmo-taal'. Die taal komt voort uit het Wmo-beleid: de doelen en de manier waarop de Wmo 'werkt'. Het zijn woorden die vaak niet goed aansluiten bij de situatie van gezinnen met ZEVMB. Dat komt door de ernst van de beperkingen en het feit dat het om een kind gaat, en het feit dat het perspectief van het hele gezin ertoe doet. Daarom is een vertaalslag nodig van de vragen en problemen in het dagelijkse leven naar het Wmo-beleid. Die vertaalslag wordt niet altijd door de Wmo-medewerker gemaakt. Het helpt als je zelf de Wmo-taal begrijpt, zodat je de juiste woorden en begrippen kunt gebruiken.

De bedoeling van de Wmo

Belangrijke doelen van de Wmo zijn: zo lang mogelijk zelfstandig blijven, meedoen in de samenleving en elkaar helpen. Het taalgebruik van gemeenten sluit hierop aan, zoals:

- Zelfregie, eigen kracht, zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid
- Meedoen en participatie
- Mantelzorg en sociaal netwerk

In de wetsgeschiedenis staat dat de Wmo uitwerking geeft aan het VN-verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap. De Wmo is bedoeld als belangrijk instrument om een inclusieve samenleving te realiseren, waarvoor de bevordering van zelfredzaamheid en participatie voor mensen met een fysieke of psychische beperking volgens de wetgever essentieel is.

TIP

Benoem waarom iets voor een kind niet toegankelijk is en waarom dit normaliter wel het geval zou zijn geweest als het kind geen beperking had gehad. Benoem waarom het kind (en gezin) niet kan participeren. Denk ook aan het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Benoem het in de aanvraag of bij bezwaar.

Werkwijze in de Wmo

De Wmo geeft geen recht op voorzieningen. Maar de gemeente heeft wel een vergaande compensatieplicht. Die houdt in dat de gemeente de ouders en hun kind moet helpen om thuis te blijven wonen en mee te doen in de samenleving. De invulling ligt niet vast en er kunnen verschillende inzichten zijn hoe deze compensatieplicht kan worden geïnterpreteerd. Het kan gaan om een combinatie van:

- wat het gezin zelf kan doen;
- wat mensen in hun omgeving kunnen bijdragen;
- algemene voorzieningen (die voor iedereen toegankelijk zijn);
- maatwerkvoorzieningen.

De gemeente moet kijken wat een individuele persoon nodig heeft om thuis te blijven wonen en mee te doen in de samenleving, gezien de persoonlijke omstandigheden. Daarom is een onderzoek nodig naar de persoonlijke situatie.

De Wmo is een zogenaamde 'kaderwet': de grote lijnen zijn vastgelegd in de wet. Gemeenten mogen verder zelf invullen hoe ze de wet uitvoeren. De gemeente beschrijft dit in een 'Wmo-verordening'. In de bijbehorende beleidsregels worden die regels verder uitgewerkt. Deze regels mogen niet in strijd zijn met de wet. Ook moet de door de gemeente gekozen oplossing daadwerkelijk leiden tot

zelfredzaamheid en participatie van de inwoner. Als de ouders het niet eens zijn met deze oplossing kunnen ze de gemeente vragen deze te heroverwegen in een bezwaarprocedure. In de daaropvolgende beroepsprocedure kan de rechter beoordelen of de gemeente erin geslaagd is een passende oplossing te realiseren.ⁱ

TIP

Lees de beleidsregels van de gemeente waar je Wmo-aanvragen begeleidt. Het Wmo-beleid moet op de website van de gemeente staan. De benaming verschilt per gemeente. Je vindt de regels meestal door in Google te zoeken op 'beleidsregels maatschappelijke ondersteuning', 'besluit maatschappelijke ondersteuning' of 'nadere regels maatschappelijke ondersteuning' + de naam van de gemeente. Kun je de informatie niet vinden, dan kun je het gemeenteloket bellen.

Maatwerkvoorziening

Een maatwerkvoorziening in de Wmo is geen 'op maat gemaakte' voorziening. Met maatwerkvoorziening bedoelt de Wmo: een of meer diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen en andere maatregelen die aansluiten bij de persoonlijke situatie van het gezin.

Maatwerkvoorzieningen worden toegekend als algemene en gebruikelijke voorzieningen niet volstaan.

De term maatwerkvoorziening kan verwarrend zijn. De gemeente kan er bijvoorbeeld een standaard hulpmiddel mee bedoelen. Mensen met ZEVMB hebben vaak op maat gemaakte hulpmiddelen nodig. Het kan tijd besparen als dit meteen goed in de aanvraag staat. Maar realiseer je dat als een standaardvoorziening volstaat, die de voorkeur heeft. De gemeente mag namelijk de 'goedkoopst adequate voorziening' toekennen, en standaard is meestal goedkoper dan op maat gemaakt.

Terminologie bij de Wmo-aanvraag

- Het eerste contact met de gemeente over de hulpvraag heet in de wet een melding. De melding is vormvrij. Het is wel verstandig deze niet (alleen) telefonisch te doen, maar ook per mail of brief. De gemeente moet de ontvangst van de melding schriftelijk bevestigen.
- De gemeente moet bij de aanmelding vermelden dat je een Persoonlijk Plan kunt maken. Dit is een plan waarin de aanvrager uitlegt wat er al is gedaan en waarom de aanvraag wordt gedaan. Zie bijlage. Als de gemeente dit niet vermeldt, dan kun je natuurlijk zelf het initiatief nemen om samen met de ouders het plan te maken (zie hoofdstuk 3). Met een Persoonlijk Plan zet je een aanvraag sterker neer.
- De gemeente doet een onderzoek naar de situatie van het gezin, vaak via een keukentafelgesprek. Wat heeft het gezin nodig, wat kunnen ze zelf, wat kunnen anderen voor hen doen? Dit onderzoek moet volgens de wet binnen 6 weken na de melding afgerond zijn.ⁱⁱ Als er een Persoonlijk Plan is dan moet de gemeente dat als uitgangspunt nemen.
- De gemeente maakt een verslag van het gesprek en doet een voorstel (let op: dit heet niet bij alle gemeenten hetzelfde)³. Dit voorstel kan worden gezien als een voornemen tot besluit. Dit verslag is bij veel gemeenten meteen de aanvraag, dus kijk goed wat het voorstel is en vraag zo nodig door. Als het gezin het oneens is met het voorstel, dan is het verstandig om het verslag wel te ondertekenen, maar erbij te schrijven dat is getekend 'voor gezien, niet voor akkoord'. Op die manier komt het beslisproces niet stil te liggen en wordt de mogelijkheid voor een bezwaarprocedure opgehouden.
- Vanaf 6 weken, gerekend vanaf de meldingsdatum, wordt de aanmelding een aanvraag. De cliënt kan dan zelf een aanvraag indienen. Dit mag ook als het onderzoek

van de gemeente nog niet is afgerond.ⁱⁱⁱ De aanvraag moet schriftelijk worden ingediend en er moet concreet instaan welke voorziening wordt aangevraagd. Een persoonlijk plan kan dan ook aanvraag worden. Stuur de gemeente daarover een bericht.

- De gemeente neemt vervolgens een beslissing over de aanvraag. Volgens de wet moet dit binnen 2 weken na verzending van de aanvraag gebeuren.^{iv} Die beslissing wordt in een beschikking gezet, een officieel schriftelijk besluit. Bezwaar maken tegen deze beslissing moet binnen 6 weken.

TIP

De termen maatwerk, zelfredzaamheid en participatie zijn termen die ertoe doen in de Wmo. Gebruik deze termen dan ook structureel bij de aanvraag.

Vertaalslag naar het dagelijks leven

De hulpvragen van ouders van een kind met ZEVMB zijn vaak heel praktisch: Hoe was je je kind, hoe til je hem of haar op, hoe kan het kind zo comfortabel mogelijk liggen en zitten? De praktische oplossingen hiervoor komen grotendeels vanuit de Wmo. Beschrijf ook wat er gebeurt als deze oplossing niet komt (risico's zoals vereenzaming, rugklachten ouders enz.). Voor ouders is veel in de zorg voor hun kind vanzelfsprekend. Zij staan daarom niet stil bij veel van wat zij doen. Het werkt vaak goed als ouders en bijvoorbeeld een cliëntondersteuner vooraf goed in beeld te brengen wat ze doen en waar ze tegen aan lopen.

Ook als volkomen duidelijk is welk hulpmiddel nodig is – denk aan een rolstoel – doorloopt de gemeente vaak toch de hierboven genoemde stappen.

TIP

Hebben ouders van een kind met ZEVMB zoveel zorgtaken en kunnen ze daardoor geen gestructureerd huishouden voeren? Dan kan hulp in de huishouding worden aangevraagd.

Zelfregie, eigen kracht, zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid

Deze woorden kun je op twee manieren interpreteren:

- Mensen moeten meer zelf doen; de gemeente ondersteunt zo min mogelijk.
- De gemeente ondersteunt mensen om zelf meer regie te houden en meer zelf te doen.

Beide kanten zijn onderdeel van de Wmo. Het verschilt per gemeente waar de nadruk ligt. Ook voor kinderen met ZEVMB. Dezelfde hulpvraag kan daardoor bij de ene gemeente tot een goed passende oplossing leiden, en bij een andere tot een niet-passende standaardvoorziening of een afwijzing. In de twee laatstgenoemde situaties kan een bezwaarprocedure zinvol zijn.

Goed om te weten: ondanks alle nadruk op eigen verantwoordelijkheid, moeten gemeenten de allerkwetsbaarsten ondersteunen. Een kind met ZEVMB hoort daar zeker bij. Ook moet een Wmo-voorziening worden toegekend ongeacht het inkomen van de ouder(s).^v

Meedoen (participatie)

‘Meedoen’ wordt in Nederland vaak begrepen als ‘een nuttige bijdrage leveren’, zoals werk. Dit hoor je ook terug in de Wmo-taal. In relatie tot een kind met ZEVMB kan dat pijnlijk zijn.

Participatie is echter veel meer. Ook meedoen in het gezinsleven is participatie. Dit begrip kunnen de ouders bijvoorbeeld gebruiken bij de aanvraag van:

- Vervoer waarmee het hele gezin tegelijk kan reizen, zoals een aangepaste bus.
- Een (tweede) bedbox in de woonkamer zodat het kind bij het gezin kan zijn en veilig kan spelen (een bedbox in de slaapkamer wordt gebruikt als bed, niet voor participatie en wordt daarom vergoed vanuit de Zorgverzekeringswet).
- Aangepaste fiets/rolstoel(bak)fiets zodat het gezin samen op pad kan.
- Een verschoningsmogelijkheid in de bus zodat het gezin samen op pad kan.

TIP

De gemeente ondersteunt participatie vooral in de directe omgeving, maar in sommige gevallen ook op grotere reisafstand.^{vi} Wel is het zo dat een gemeente alleen vervoer vergoedt binnen een straal van 15 tot 20 kilometer van de woning.^{vii} In de aanvraag voor een vervoersvoorziening is het daarom aan te raden om participatiemogelijkheden dichtbij te noemen, zoals bezoek aan opa en oma als zij in de buurt wonen, samen de andere kinderen naar school brengen, samen naar het zwembad in de gemeente enzovoort. Benadruk ook dat het hele gezin moet kunnen participeren in de samenleving, dus ook de ouders, broers en zussen. Ook dat vraagt vaak ondersteuning.

Nb. Vervoer van en naar dagbesteding (uit de Wlz) is geen Wmo-vervoer maar valt onder de verantwoordelijkheid van de zorgaanbieder.

Sociaal netwerk

Het sociale netwerk is het gezin, familie, vrienden, buren en kennissen. De gemeente zal vragen of mensen uit het sociale netwerk de ouders kunnen helpen. Goed om te weten: mensen in het netwerk zijn dat niet verplicht.

Voor gemeenten is het niet altijd goed voor te stellen hoeveel zorg een kind met ZEVMB vraagt. Daardoor zijn er soms onrealistische verwachtingen over hulp uit de omgeving. Terwijl gezinnen vaak al overbelast zijn en het netwerk klein is. Bovendien is de zorg voor iemand met ZEVMB heel intensief, het is veel gevraagd aan mensen uit het sociale netwerk omdat er bijvoorbeeld vaak medische handelingen bij komen kijken.

TIP

Het is belangrijk dat je als cliëntondersteuner goed beschrijft welke zorg werkelijk nodig is. Maak bijvoorbeeld een volledige beschrijving van een dag. Ouders staan niet altijd meer stil bij de grote hoeveelheid zorg die ze leveren en laten dan misschien hele delen weg. Vraag goed door om de zorg zo compleet mogelijk in kaart te brengen.

Verder heeft de gemeente ook als taak de ouders te ondersteunen om deel te blijven nemen aan de samenleving en om ontlast te kunnen worden van de zorgtaken (dat heet respijtzorg). Beschrijf wat daarvoor nodig is, bijvoorbeeld oppas zodat zij samen weg kunnen. Ouders moeten ook kunnen werken. De gemeente mag daarbij geen eisen stellen aan de omvang van het werk (minder werken enz.)

Het kan ook helpen om de korte film 'Wat je niet ziet' over leven met ZEVMB te mailen naar de Wmo-medewerker en eventueel andere professionals (www.wijzienjewel.nl/producten/korte-film-wat-je-niet-ziet).

Wmo-voorzieningen

De Wmo onderscheidt drie soorten voorzieningen:

- Algemene voorziening: vrij toegankelijk voor iedereen in de gemeente.
- Maatwerkvoorziening: afgestemd op de persoonlijke situatie.
- Algemeen gebruikelijke voorzieningen: worden ook gebruikt door mensen zonder beperking, zijn in reguliere winkels tegen een consumentenprijs verkrijgbaar. ^{viii}

Algemene voorzieningen

Iedereen in de gemeente kan de algemene voorzieningen gebruiken. De gemeente onderzoekt niet vooraf of het gezin de voorziening echt nodig heeft en tussenkomst van het wijkteam is niet nodig om er gebruik van te maken. Denk bijvoorbeeld aan:

- Buurthuizen
- Vervoerspas
- Strijkservice

Voor mensen met ZEVMB zijn algemene voorzieningen bijna nooit geschikt.

TIP

Voor sociaal vervoer biedt de gemeente doorgaans eerst een vervoerspas voor collectief vervoer (rolstoelbus). Voor iemand met ZEVMB is dat niet passend, bijvoorbeeld vanwege:

- medische redenen (kans op verslikking of epileptische aanvallen);
- participatie (met het hele gezin erop uit gaan);
- flexibiliteit (op collectief vervoer moet je wachten, terwijl ouders met een kind met ZEVMB snel moeten kunnen handelen/vertrekken als dat nodig is);
- verzorging (verschuiving is niet mogelijk in collectief vervoer).

Beschrijf dit ook in het persoonlijk plan.

Maatwerkvoorziening: rechten en plichten

De gemeente moet een maatwerkvoorziening toekennen als de eigen inzet (gebruikelijke zorg), hulp uit de omgeving en algemene voorzieningen niet voldoende zijn.

Voorwaarden voor een maatwerkvoorziening zijn:

- De voorziening is langdurig nodig (langer dan 6 maanden).
- De voorziening is niet algemeen gebruikelijk voor vergelijkbare gezinnen zonder kind met een beperking.
- De persoon woont in de gemeente waar de voorziening wordt aangevraagd.
- De voorziening wordt niet vanuit andere regelingen vergoed.

Lees ook de verordening, beleidsregels of nadere regels maatschappelijke ondersteuning over de criteria in de betreffende gemeente.

Bij het onderzoek naar een passende voorziening moet de gemeente de behoeften, persoonskenmerken en de voorkeuren van de cliënt meewegen. Daar horen de gevolgen van de voorziening voor de rest van het gezin ook bij. Al met al moet een oplossing worden gerealiseerd die passend is bij de hele situatie.

De gemeente mag de goedkoopste voorziening toekennen die adequaat is in de situatie van het gezin. Hierbij is het belangrijk dat 'adequaaf' boven 'goedkoop' staat. De voorziening moet dus adequaat zijn, maar uit alle adequate voorzieningen mag de gemeente de goedkoopste kiezen.

Resultaatgericht

De Wmo gaat niet uit van het aanbod, maar van doelen en resultaten. (Maatwerk)voorzieningen worden toegekend om die resultaten te halen.

TIP

Als een gemeente een voorziening niet wil verstrekken, dan moet zij dat onderbouwen. Dit heet het motiveringsbeginsel. Een afwijzing wordt moeilijker voor de gemeente als de ouders bij de aanmelding in het persoonlijk plan het resultaat benoemen van de voorziening die nodig is.

Bijvoorbeeld:

- Mijn kind kan langer thuis blijven wonen als ...
- Mijn kind kan participeren in het gezin als we met het hele gezinnen samen kunnen reizen in een aangepaste bus en/of samen kunnen fietsen.
- Met [deze voorzieningen] kan ik voor mijn kind blijven zorgen.

Noem ook de risico's van het niet verstrekken van een voorziening:

- Mijn rugklachten verergeren als ik meer moet tillen. Daarom is een plafondtilt [en... of ...] nodig.
- Mijn kind kan zonder .... niet thuis blijven wonen.

Algemeen gebruikelijke voorzieningen

Algemeen gebruikelijke voorzieningen zijn niet speciaal bedoeld voor personen met een beperking. Je kunt ze in gewone winkels kopen. Is aannemelijk dat het gezin een bepaalde voorziening ook zou gebruiken als het kind geen beperking had? En is de voorziening ook beschikbaar? Dan is het een algemeen gebruikelijke voorziening.

Er is geen complete lijst van gebruikelijke voorzieningen, maar enkele algemene voorbeelden zijn:

- Antislipvloer/coating
- Autoaccessoires zoals: airconditioning, stuurbechrachting, elektrisch bedienbare ruiten, trekhaak
- Bakfiets, fietskar, aanhangfiets (zonder aanpassingen te gebruiken)
- Eenhendelmengkranen
- Elektrische fiets/tandem (al dan niet met lage instap) voor een persoon van 16 jaar en ouder
- Fiets met lage instap, ligfiets
- Keramische- of inductiekookplaat en een extra groep in meterkast
- Personenauto en de gebruikskosten die daaraan verbonden zijn
- Thermostatische kranen
- Verhoogd toilet of toiletverhoger
- Wandbeugels
- Zonwering (inclusief elektrische bediening)

Heeft het gezin toch net wat anders nodig dan het hulpmiddel uit een gewone winkel? Dan is vergoeding soms wel mogelijk. Zet dan in de aanvraag welke gewone hulpmiddelen al zijn uitgeprobeerd en waarom die het probleem niet oplossen.

TIP

Kijk kritisch of dat wat nodig is, echt geen algemeen gebruikelijke voorziening is. Een gewone bakfiets of een gewone douchestoel is vaak niet passend voor iemand met ZEVMB. Het is belangrijk de benodigde voorziening goed te beschrijven met een onderbouwing van de noodzaak en om altijd goed te kijken of algemeen gebruikelijke voorzieningen wel/niet passend of veilig in gebruik zijn.

Wat verschilt per gemeente als het gaat om hulpmiddelen?

- Het aantal leveranciers (ongeveer de helft van de gemeenten heeft één leverancier).
- Of de gemeente de hulpmiddelen huurt of koopt van de leverancier.
- Afspraken rond onderhoud en vervanging.
- Of de leverancier een actieve rol heeft in het sociaal wijkteam.
- Overname van hulpmiddelen bij verhuizing naar andere gemeente (hiervoor bestaat sinds 2021 een convenant van de VNG en de brancheorganisatie van de leveranciers).
- Overname van hulpmiddelen bij verhuizing naar zorginstelling (zorgkantoor).
- Overname van hulpmiddelen door nieuwe leverancier na aanbesteding.
- Prikkel voor leverancier om goed te leveren (bv bonus/malus regeling).
- Regeling in spoedsituaties.
- Onderscheid tussen direct (een niet optimaal) hulpmiddel leveren, en minder snel een goed passend hulpmiddel leveren.
- Afspraken over hulpmiddelen die niet in de standaard categorieën passen.
- Mate waarin maatwerkvoorzieningen worden toegekend.

Goed om te weten

- Uitgaven die zijn gedaan vóórdat het gezin een aanvraag indient, worden doorgaans niet vergoed.
- Bij schade is de leverancier verantwoordelijk als het hulpmiddel gehuurd is en de gemeente als het hulpmiddel gekocht is (tenzij dat anders is bepaald in het contract).
- Schade bij een hulpmiddel dat wordt vergoed door een persoonsgebonden budget (pgb) wordt vergoed vanuit de verzekering van de budgethouder.
- Wanneer is er sprake van urgentie? Volgens de Handreiking Inkoop Hulpmiddelen van de VNG:
  - De cliënt is buitenshuis gestrand en kan niet meer zelfstandig thuiskomen.
  - Als er een probleem ontstaat in de eerste levensbehoeften zoals persoonlijke verzorging, slapen, drinken, eten, toiletgebruik, sociale contacten. Zonder de Wmo-voorziening kan de cliënt bijvoorbeeld niet naar buiten, de badkamer/toilet niet gebruiken of moet hij of zij op bed blijven liggen.
  - De reparatie is noodzakelijk om medische consequenties te voorkomen.

Gemeenten geven lokale invulling aan de Wmo in de gemeentelijke verordening en de gemeentelijke beleidsregels. Die gemeentelijke invulling mag niet tegenstrijdig zijn aan de wet zelf. Als dat wel gebeurt, geldt de landelijke wet en niet de lokale invulling.

2. Hulpmiddel(en) kiezen

Informatie over hulpmiddelen

Er zijn verschillende bronnen met informatie over hulpmiddelen, maar die informatie is vaak gericht op ouderen en/of mensen met een lichamelijke beperking. We hebben enkele bronnen geselecteerd die ook bruikbaar zijn voor ouders van een kind met ZEVMB.

Schouders.nl

Schouders.nl is een online platform van, voor en door ouders van een kind met een lichamelijke en/of een verstandelijke beperking, chronische ziekte en/of ontwikkelingsproblematiek. De website biedt ook een schat aan informatie voor ZEVMB, onder meer een overzicht van hulpmiddelen op functie (bijvoorbeeld hulpmiddelen om te liggen en om te zitten) en veel praktische tips rond de keuze van hulpmiddelen. Bij ieder hulpmiddel staat welke organisatie het vergoedt en waar je meer informatie kunt vinden.

→ Schouders.nl: [Hulpmiddelen, ingedeeld op functie](#).

Hulpmiddelenwijzer.nl

De Hulpmiddelenwijzer bevat onafhankelijke informatie over ruim 500 hulpmiddelen. Kennisinstituut Vilans beheert de website. De doelgroep van de website is breed, waardoor een beperkt deel geschikt is zijn voor mensen met ZEVMB. Bij ieder hulpmiddel staan handige tips en aandachtspunten. Eén onderdeel is gericht op kinderen.

→ Hulpmiddelenwijzer.nl: [Hulpmiddelen voor kinderen](#).

Platform EMG

Platform EMG is een kennisnetwerk over ernstige meervoudige beperkingen voor ouders en professionals. In het thema Aangepaste hulpmiddelen vind je nieuwsberichten over uiteenlopende hulpmiddelen en websites over hulpmiddelen.

→ Platformemg.nl: [Aangepaste hulpmiddelen](#).

Een passend hulpmiddel kiezen

Advies van een ergotherapeut of revalidatiearts

Ergotherapeuten en revalidatieartsen kijken vanuit medisch, ergonomisch en participatieperspectief. Zij kijken onder meer naar hoe iemand met ZEVMB ondersteund kan worden, hoe vergroeiingen zo veel mogelijk voorkomen kunnen worden, hoe de motoriek de organen beïnvloedt, etc. Zij weten bijvoorbeeld ook welke eisen er aan een ruimte worden gesteld bij rolstoelgebruik en wat ergonomisch nodig is. De ergotherapeut of revalidatiearts weet welke hulpmiddelen er zijn, kijkt naar de persoonlijke situatie en adviseert welk hulpmiddel het beste past.

Is er geen ergotherapeut betrokken bij het kind? Dan kan vanuit de basisverzekering een ergotherapeut worden ingezet. In 2021 is dit 10 uur per jaar.

TIP

In de praktijk accepteren gemeenten een aanvraag vaak eerder als de medische noodzaak wordt onderbouwd door een revalidatiearts. Vraag daarom waar mogelijk altijd advies van een revalidatiearts met verstand van ZEVMB. Je kunt bij een revalidatiecentrum of kinderdagcentrum (KDC) vragen welke revalidatiearts(en) geschikt zijn.

Check of het hulpmiddel wel of niet onder de Wmo valt of misschien toch onder de Zorgverzekeringswet.

Kijk vooruit

Het is belangrijk om niet alleen naar het hier en nu te kijken, maar ook naar de iets langere termijn. Denk bijvoorbeeld bij kinderen aan een vervangbare kuipstoel op de rolstoel omdat het onderstel vaak langer bruikbaar is dan de kuip vanwege de groei.

Programma van eisen

Een programma van eisen is belangrijk bij de keuze voor een hulpmiddel. Het is handig als de eigen ergotherapeut dit inbrengt zodat het als leidraad kan dienen voor het persoonlijk plan. Bedenk ook wat er nodig is om de persoon met ZEVMB goed en veilig te kunnen vervoeren, zoals een goede hoofdsteun, kunnen kantelen, voetensteunen enzovoort. Denk ook aan benodigde attributen zoals een regenhoes, zonnekap, voetenzak, bagagenet enzovoort. Zijn er bevestigingspunten voor alle apparaten? Kan het uitzuigapparaat erop?

Advies van andere ouders

Veel ouders van een kind met ZEVMB vragen advies aan andere ouders. Ouders zijn expert op het gebied van gedrag van hun kind en van het gebruik van hulpmiddelen in de praktijk. Ouders kunnen op verschillende manieren met andere ouders in contact komen:

- [Stichting Complex Care United \(2CU\)](#): ondersteuning van ouders door ouders met een kind met ZEVMB, met kennis, ervaring, ontmoetingen en praktische adviezen.
- Facebookgroep [Vraag en aanbod kindershulpmiddelen](#)
- Facebookgroep [Vragen en tips \(](#)

3. Procedure: aanvraag van Wmo-hulpmiddelen

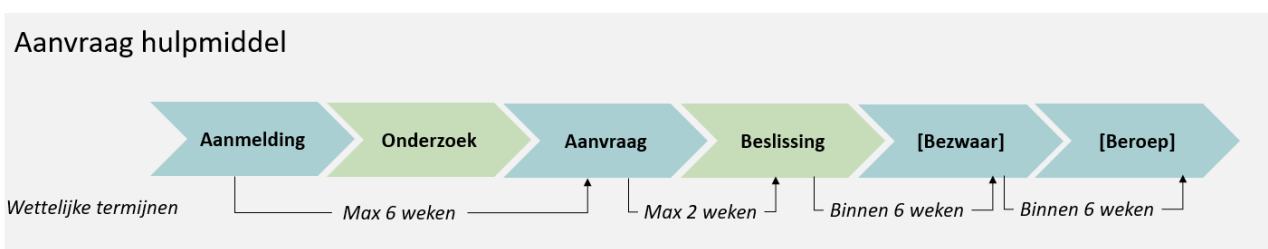
Rol van de cliëntondersteuner

Als de ouders dat willen, dan kan de cliëntondersteuner de volgende taken oppakken:

- De procedure bewaken;
- Het doen van de aanmelding door een persoonlijk plan met de ouders op te stellen en papierwerk voor te bereiden;
- Het programma van eisen bewaken;
- Weten wie waarvoor verantwoordelijk is;
- Zo nodig zaken terug leggen bij gemeente.

Luister gedurende het hele proces goed naar de ouders: wat hebben zij echt nodig? Anticipeer zo nodig op leverancier en gemeente.

Procedure

De gemeente kan termijnen verlengen

De procedure voor de aanvraag van Wmo-hulpmiddelen is in te delen in vier stappen, eventueel aangevuld met bezwaar en beroep.

Op de volgende pagina's wordt per stap de procedure gevisualiseerd en toegelicht. In hoofdstuk 4 van deze handreiking staat de procedure voor levering, onderhoud en service van Wmo-hulpmiddelen.

1 Aanmelding bij de gemeente

Via [kinderdagcentrum](#)

NB: het proces van aanmelding tot levering kan ook via het kinderdagcentrum (kdc) lopen, waarbij de ergotherapeut van het kdc signaleert, hulpmiddelen laat uitproberen op het kdc en de aanvraag indient.

TIPS BIJ AANMELDING

Aanmelding

Als cliëntondersteuner kun je de melding bij de gemeente doen voor het gezin dat je ondersteunt. In sommige gemeenten wordt de stem van ouders niet altijd goed gehoord. Dan is het zeker handig om als cliëntondersteuner de melding te doen met de juiste termen en omschrijving van wat nodig is. Onthoud de datum van de aanmelding. Een Wmo-consulent van de gemeente moet binnen 6 weken het onderzoek doen en daarna binnen 2 weken beslissen. Let op: om die beslistermijn van 2 weken in te laten gaan, is het nodig om de gemeente te melden dat de aanmelding over gaat naar een aanvraag. Een aanvraag moet wel zijn ondertekend. Is dat niet gebeurd bij de aanmelding of persoonlijk plan, dan kan dit ook met een eenvoudig briefje met ondertekening. Dit kan als de 6 weken na de melding zijn verstreken. Dat wil zeggen dat de aanvraagperiode pas ingaat als ouders een gespreksverslag of aanvraagformulier hebben ondertekend. Pas dan spreekt de gemeente over een aanvraag.

Als je alleen afwacht gaat de beslistermijn voor de gemeente van 2 weken nog niet lopen. Maar let wel: als je de gemeente eerst wat meer tijd wil geven voor een beslissing, dan kan dat ook. De aanvraag hoeft niet precies na 6 weken te worden ingediend; dat mag op elk gewenst moment daarna.

Spoed

Bij spoed kunnen de ouders na de aanmelding meestal eerst een hulpmiddel in bruikleen krijgen. Daarna volgt het onderzoek en de aanvraag.

Gaat het om een herindicatie van een hulpmiddel en is er een spoedsituatie? Dan kun je een spoedmelding doen. De gemeente moet dan snel ('onverwijld') beslissen of een tijdelijke voorziening

moet worden toegekend, in afwachting van het onderzoek.^{ix} Je moet in de melding wel expliciet om een tijdelijke voorziening vragen.^x In de meeste gevallen is redelijk dat de gemeente hier binnen 2 weken over beslist.^{xi}

Persoonlijk plan

Het persoonlijk plan (zie bijlage 1) geeft richting aan het gesprek met de gemeente. Je kunt al vóór de aanmelding met de ouders een persoonlijk plan maken. Betrek hierbij de adviezen van de ergotherapeut en/of revalidatiearts (met verstand van ZEVMB). Je kunt deze als bijlage toevoegen aan het persoonlijk plan.

Formeel moet de gemeente het persoonlijk plan binnen 7 dagen na de aanmelding hebben. De wachttijd tot het gesprek is vaak langer dan 7 dagen. Je kunt daarom altijd aan de gemeente vragen wanneer ze het plan uiterlijk willen hebben.

Geen reactie op de aanmelding?

Heb je 6 weken na de aanmelding nog niets gehoord? Dan kun je de aanmelding als een aanvraag beschouwen. Meld dit schriftelijk (of per e-mail) aan de gemeente. De gemeente moet dan binnen 2 weken besluiten. Voorbeeldtekst: 'De aanmelding van [datum] is niet binnen 6 weken onderzocht. Ik verzoek u de aanmelding als een aanvraag Wmo te verwerken.'

Cliëntondersteuning

Als cliëntondersteuner sta je naast de cliënt en je hebt geen rol bij de besluitvorming van de gemeente. Je mag altijd bij het gesprek met de gemeente zijn als de ouders dat wensen. Dit staat in de wet.^{xii}

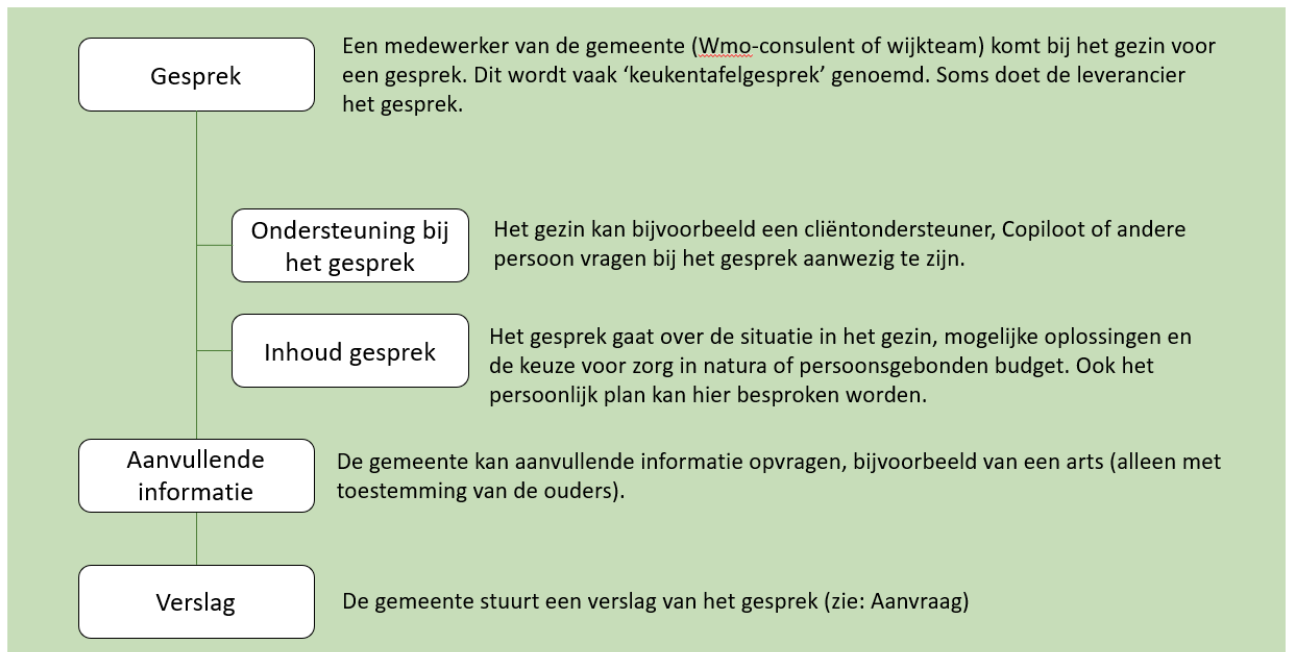
Wlz-indicatie

Heeft het kind/de persoon met ZEVMB een indicatie voor de Wet langdurige zorg (Wlz)? Zolang hij thuis woont kan hij aanspraak doen op hulpmiddelen, vervoermiddelen en woningaanpassingen vanuit de Wmo. Dit verandert als hij volledig in een instelling zou gaan wonen. Vermeld bij de gemeente wel dat de persoon een Wlz-indicatie heeft en dat hij thuis woont.

Investeer in de relatie

Investeer in de relatie met de Wmo-consulent of iemand anders die voor deze gezinnen opkomt binnen de gemeente. Maak hem of haar duidelijk dat het gezin vaak een beroep op de Wmo zal moeten doen. Probeer duidelijk te maken dat dit noodzakelijk is en geen overbodige vraag.

2 Onderzoek door de gemeente

TIPS BIJ HET ONDERZOEK

Ondersteuning bij het gesprek

Ouders mogen mensen vragen bij het gesprek te zijn. Soms willen ze ook hulpverleners laten aanschuiven. Niet elke gemeente accepteert dit makkelijk, ook al is het een recht en kan de gemeente dit formeel gezien niet weigeren. Het wordt vaak makkelijker geaccepteerd als je er als cliëntondersteuner bij bent. Ouders kunnen ook in het persoonlijk plan schrijven wie zij bij het gesprek willen.

Keuze tussen zorg in natura of een persoonsgebonden budget

Hulpmiddelen worden vooral in natura geleverd. In de praktijk heeft dat ook een aantal voordelen. Zo blijkt het vaak makkelijker om een natura-hulpmiddel te vervangen als het niet meer past of kapot is, dan een zelf gekocht hulpmiddel. Als een specifiek hulpmiddel nodig is dat de gecontracteerde leveranciers niet kunnen leveren, kun je vragen of de gemeente het specifieke hulpmiddel bij een andere leverancier wil inkopen. Een gemeente móet blijven zoeken naar een passende compensatie. De gemeente kan niet zeggen dat een hulpmiddel of voorziening niet beschikbaar is in de gemeente. Als het de gemeente uiteindelijk niet lukt, kan een pgb een goede oplossing zijn.

Er zijn wettelijke voorwaarden voor het Wmo-rgb.^{xiii} Als de ouders aan de voorwaarden voldoen, mag de gemeente het pgb niet weigeren. Een belangrijke voorwaarde is dat de ouders kunnen onderbouwen waarom een pgb nodig is. Dit doen ze door te laten zien dat ze zich voldoende hebben georiënteerd op het aanbod van de ondersteuning in natura.^{xiv}

Aanvullende informatie

Het heeft de voorkeur de aanvraag te ondersteunen met een brief van de behandelend arts. Vaak is er alleen een brief van de ergotherapeut. Laat deze dan ook ondertekenen door de arts. Een brief door een arts heeft juridisch meer status dan een brief van een ergotherapeut. Dit gaat een rol spelen als de gemeente zelf een arts in gaat schakelen voor een (second) opinion.

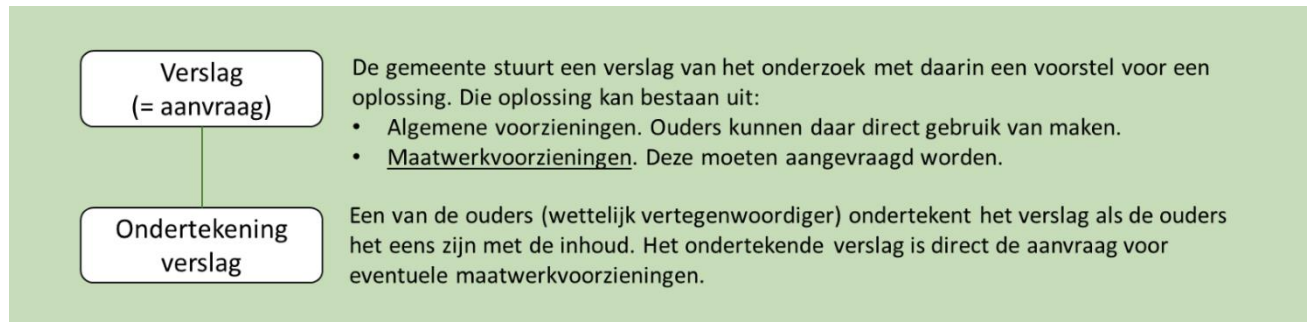
In het 'Landelijk normenkader hulpmiddelen' is afgesproken dat het advies van de zorgprofessional in principe leidend is. Dit heet een 'functioneel advies'. Zie pagina 11 in de '[Wegwijzer voor een complexe hulpvraag](#)' van de VNG. In de bijlage van het [Convenant maatwerkprocedure toegang hulpmiddelen](#) is een format voor dit functioneel advies opgenomen. Dit kan worden gebruikt door de gemeenten die dit convenant hebben ondertekend.

De Wmo heeft geen medische grondslag, maar gemeenten vragen wel vaak om medische verslagen. Vraag aan de Wmo-consulent of inzage voldoende is. En zo niet, vraag dan hoe de gemeente met de verslagen omgaat en hoe de privacy gewaarborgd wordt.

Het medisch geheim is geregeld in de Wet bescherming persoonsgegevens (Wgbo), maar die geldt niet voor gemeentemedewerkers. Volgens de Wmo mag de gemeente gegevens verwerken over de gezondheid van de cliënt, maar alleen voor zover nodig om zijn zelfredzaamheid, participatie en de maatwerkvoorziening te bepalen. Gegevens over de gezondheid zijn 'bijzondere gegevens' in de Wet bescherming persoonsgegevens. De gemeente hoort hier extra voorzichtig mee te zijn. Zij mag dus geen hele medische dossiers opvragen, maar hoogstens uitkomsten van onderzoeken en adviezen. De Wmo-consulent moet toestemming vragen aan de ouders, en uitleggen welke gegevens worden opgevraagd en voor welk doel. De ouders moeten schriftelijk toestemming geven. Soms schakelt de gemeente nog een medisch adviseur/adviesbureau in voor een vervolgonderzoek.

3 Aanvraag van de voorziening

TIPS BIJ DE AANVRAAG

Het verslag = de aanvraag

De gemeente maakt na het onderzoek een verslag. Daarin staat hoe zij het onderzoek heeft gedaan, wat de bevindingen zijn en wat zij wil besluiten. Voldoet dat voorgenomen besluit niet aan de hulpvraag? Dan kunnen de ouders dat aan de gemeente laten weten. De gemeente kan dan verder overleggen om tot een passende maatwerkvoorziening te komen, of het voorgenomen besluit toch nemen.

De gemeente heeft 6 weken de tijd vanaf de aanmelding tot het verslag. Neem contact op met de gemeente als dit hele proces langer duurt dan 6 weken.

De ouders wordt gevraagd het verslag te tekenen. Het ondertekende verslag is de aanvraag.

De gemeente kan ook het persoonlijk plan als aanvraag gebruiken. Soms heeft de gemeente dan ook nog een eigen formulier dat ouders moeten invullen. Verwijs in dat formulier naar het persoonlijk plan, dit voorkomt dubbel werk.

Niet eens met het verslag?

Als de ouders niet akkoord gaan met het voorgenomen besluit, dan moeten ze dat erbij zetten en de passage wegstrepen waar staat dat ze het eens zijn met het verslag. Ze tekenen dan 'voor gezien'. Als het formulier deze optie niet geeft, dan kunnen ze naast hun handtekening schrijven dat ze tekenen 'voor gezien, niet voor akkoord'. Daarbij kunnen ze verwijzen naar het persoonlijk plan en/of een onderbouwing die ze als bijlage toevoegen aan het verslag. Voorkom dat ouders tekenen alsof ze wel akkoord zijn. In de bijlage met de onderbouwing schrijven de ouders met welke punten ze het niet eens zijn en waarom. Vaak doet de gemeente daar niets mee maar het is relevant voor het bezwaar. Vervolgens is het belangrijk dat er wel een aanvraag wordt ingediend, zodat de gemeente een beschikking afgeeft waar de ouders bezwaar tegen kunnen maken. Die aanvraag kan op verschillende manieren worden gedaan:

- De gemeente kan het gespreksverslag als aanvraag gebruiken (maar wanneer de gemeente geen maatwerkvoorziening biedt, zullen ze het verslag niet in een aanvraag omzetten).
- De gemeente kan een formulier hebben waarmee de ouders een aanvraag kunnen indienen.
- De ouders kunnen zelf een aanvraag doen. Daarbij gelden de volgende voorwaarden:
  - de aanvraag is schriftelijk
  - er staat een handtekening van de ouder(s) onder
  - er staat in welke voorziening wordt aangevraagd

Verwerking van de aanvraag

De gemeente heeft 2 weken de tijd om de aanvraag te verwerken tot een besluit. De gemeente kan deze beslistermijn verlengen met maximaal 2 weken omdat de beslistermijn ook 2 weken is. Dit moet ze dan wel schriftelijk laten weten aan de ouders. Verdere verlenging kan alleen in overleg en met instemming van de ouders.

Geen besluit na beslistermijn?

Bel eerst de gemeente waar het besluit blijft. Als er dan nog steeds geen besluit komt, dan kunnen de ouders de gemeente een standaardbrief sturen om de gemeente in gebreke te stellen. De gemeente moet dan binnen 14 dagen besluiten. Gebeurt dat niet, dan ontvangt de aanvrager een dwangsom. Zie voor de standaardbrief en uitleg hiervoor: Rijksoverheid.nl. Zie ook het onderdeel 'Bezwaar en beroep' in deze handreiking.

De gemeente vraagt een second opinion aan bij een tweede arts. Mag dat?

In een casus vraagt een gezin om een rolstoelbus, waarna de gemeente een arts vraagt om advies. Nadat deze positief advies uitbrengt, wil de gemeente bij een tweede arts advies vragen.

Mag de Wmo-consulent/de gemeente een second opinion vragen als de adviserend arts al gezegd heeft dat een rolstoelbus noodzakelijk is?

Een gemeente mag ten alle tijden kiezen voor een second opinion in het kader van het uitvoeren van een zorgvuldig onderzoek.

Mag de tweede adviserend arts een advies uitbrengen terwijl moeder niet gebeld wordt door de arts?

Er zijn geen richtlijnen hoe dit advies tot stand moet komen. Ze moet wel toestemming geven dat er een second opinion medisch adviseur in het dossier mag kijken. Het moet zorgvuldig worden gedaan. De keuze 'hoe' is aan het adviesbureau of de opdracht van de gemeente aan hen. Je kan daar wel wat van vinden, maar het is aan de gemeente om haar onderzoek vorm te geven. Dan kan er achteraf mogelijk worden geconstateerd dat dit onzorgvuldig is gedaan (bij bezwaar).

Wat als de tweede adviserend arts vindt dat het niet noodzakelijk is? Welk adviesverslag is dan leidend?

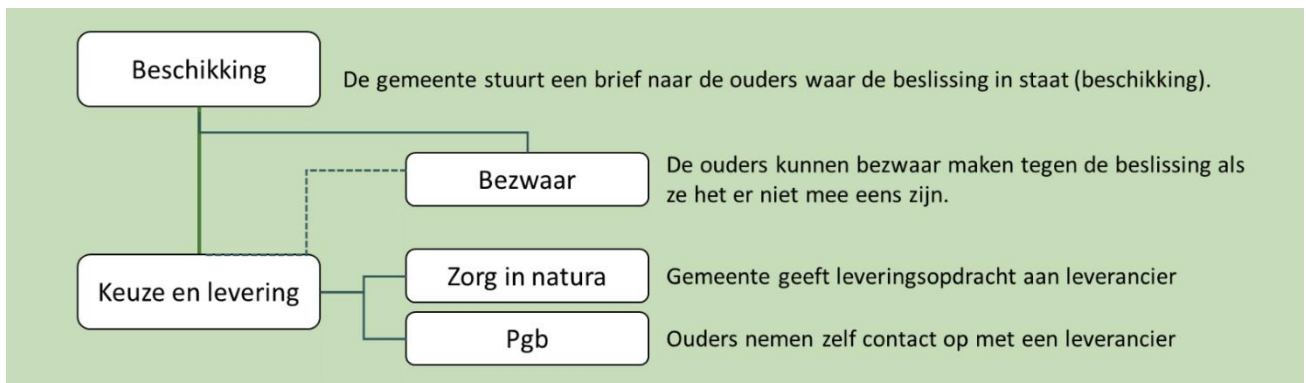
Daar mag de gemeente in beslissen. Die moet dan wel onderbouwen (motiveringsbeginsel) waarom voor die optie is gekozen.

Wat als de tweede adviserend arts vindt dat het noodzakelijk is? Het advies is toch niet bindend?

Nee, het blijft de gemeente die beslist. En zoals bij de vraag hierboven is aangegeven, ze moeten dan wel redenen aan geven waarom ze voor die optie gaan.

4 Beslissing van de gemeente

TIPS BIJ DE BESLISSING

Beschikking

De beschikking is de schriftelijke vorm van het genomen besluit. De beschikking geeft recht op de in de beschikking beschreven maatwerkvoorziening.

Als de maatwerkvoorziening anders is dan wat de ouders hadden verwacht of aangevraagd, dan kunnen zij bezwaar maken. In de beschikking staat hoe dat moet. Zie ook het onderdeel Bezwaar en beroep in deze handreiking.

Maximaal aantal hulpmiddelen?

Het komt regelmatig voor dat een gemeente zegt dat maar een maximum aantal hulpmiddelen per persoon kan worden verstrekt. Dit is in strijd met de maatwerkgedachte van de Wmo.

Er zit geen plafond aan het aantal hulpmiddelen. Bij woningaanpassingen kan het voorkomen dat de gemeente de hoogte van de aanvraag omzet naar een verhuisadvies. Het is dan belangrijk om ook het belang van de woonomgeving te benoemen. Daar mag de gemeente niet zondermeer aan voorbij gaan.

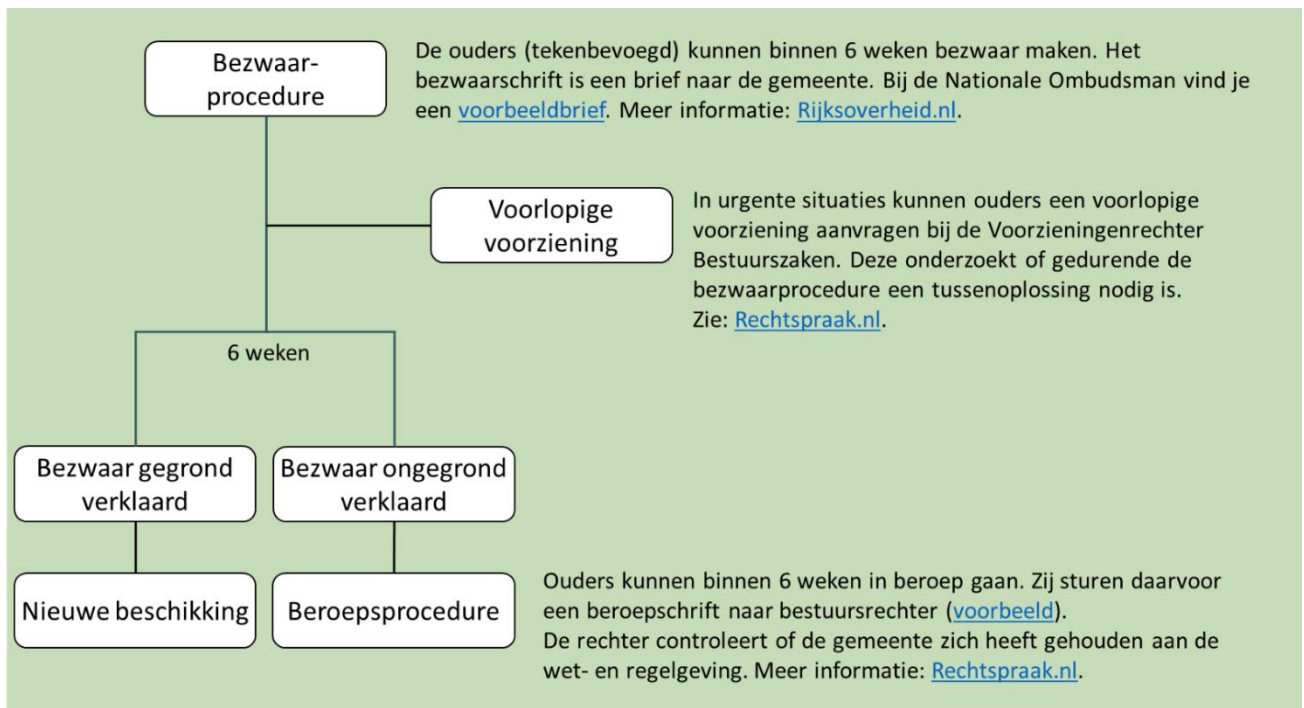
Levering

Per gemeente verschilt het aanbod van hulpmiddelen die in natura geleverd worden. Als de gemeente geen geschikt hulpmiddel kan leveren of als er een andere reden is waarom ouders geen gebruik willen maken van het aanbod van de gemeente, dan kunnen de ouders kiezen voor een pgb. Als de ouders zelf hulpmiddelen inkopen met een pgb zijn zij zelf volledig verantwoordelijk voor het hulpmiddel. Dus ook voor de service en andere onderhoudskosten gedurende de looptijd van de beschikking (gemiddeld 7 jaar). Bij de vaststelling van de hoogte van het pgb moet hiermee rekening gehouden worden, maar in de praktijk volstaat het budget niet altijd om de werkelijke kosten te dekken. De gemeente gaat uit van het bedrag van het hulpmiddel dat wel tot een oplossing zou hebben geleid. Soms vraagt de gemeente meerdere offertes toe te sturen en dan wordt de laagste toegewezen.

Soms kan een specifiek hulpmiddel dan toch in natura geleverd worden en hoeven de ouders geen pgb in te zetten voor dit hulpmiddel. Dan blijft de leverancier verantwoordelijk voor het onderhoud en de service.

De looptijd van de beschikking geeft aan wanneer de zorgvrager weer in aanmerking kan komen voor vervanging van het hulpmiddel. Als een met een pgb gekocht hulpmiddel na 3 jaar versleten is, dan kan de gemeente de budgethouder verwijten geen deugdelijk hulpmiddel te hebben gekocht. Hou daar rekening mee als bijvoorbeeld een tweedehands hulpmiddel wordt gekocht met het pgb.

5 Bezwaar- en beroepsprocedure

Links uit bovenstaand plaatje:

[Voorbeeld bezwaarschrift](#) van de Nationale Ombudsman.

[Informatie van de Rijksoverheid](#) over in bezwaar gaan tegen een beslissing op grond van de Wmo.

Informatie over de [procedure voorlopige voorziening](#).

[Formulier](#): bij de rechtbank in beroep tegen een overheidsbeslissing (eerst inloggen met DigiD).

Informatie over de [Beroepsprocedure](#).

TIPS BIJ BEZWAAR EN BEROEP

Bezwaar maken

Ouders kunnen ondersteuning vragen van iemand met ervaring met bezwaar- en beroepsprocedures binnen de Wmo. Bijvoorbeeld:

1. [Het Juridisch Loket](#)
2. Een cliëntondersteuner met de juiste expertise die dit mag doen. Als de ouders dat willen, kun je als cliëntondersteuner de bezwaarprocedure afhandelen. Daarvoor moeten de ouders je eerst machtigen.
3. Een advocaat die is gespecialiseerd in het Socialezekerheidsrecht (SSZ-advocaat). Je vindt een SSZ-advocaat via [SSZ-Advocaten](#).

Aandachtspunten: Let op de termijn waarbinnen de ouders bezwaar kunnen maken (deze staat op de beschikking) en vraag altijd het dossier op.

Onderzoeks- en motiveringsplicht

De gemeente heeft een uitgebreide onderzoeks- en motiveringsverplichting ten aanzien van de maatwerkvoorziening. Dat betekent dat de gemeente zich actief moet opstellen en met behulp van alle relevante informatie en op basis van voldoende deskundigheid in kaart moet brengen welke problemen er spelen en wat daarvoor een daadwerkelijk goede oplossing zou zijn. Het is voor de

gemeente dan ook een hele klus om een afwijzing te onderbouwen. Zijn ze op bezoek geweest, hebben ze betrokken behandelaars gebeld enz.? Als dat niet helder is of overduidelijk niet is gebeurd, dan kun je vraagtekens stellen bij de zorgvuldigheid van het onderzoek. Dat is een goede basis voor een bezwaar.

Voorlopige voorziening aanvragen

De bezwaarprocedure duurt enkele weken tot soms wel een half jaar^{xv}. Leidt dit tot grote problemen? Dan kunnen de ouders daarnaast een voorlopige voorziening aanvragen bij de bestuursrechtelijke voorzieningenrechter. Deze onderzoekt of er tijdens de bezwaarprocedure een 'tussenoplossing' nodig is. De ouders betalen griffiekosten voor deze procedure.

Geef bij de aanvraag concreet aan hoe die tussenoplossing eruit moet zien. Bedenk wel dat de rechter streng beoordeelt of sprake is van een spoedeisende situatie. Als de bezwaarprocedure ook kan worden afgewacht dan zal de rechter geen voorlopige voorziening toekennen. De rechter houdt er bij de beoordeling ook rekening mee of de gevraagde tussenoplossing geschikt is voor een voorlopige (tijdelijke) voorziening. Bij een op maat gemaakt hulpmiddel zal daarvan niet snel sprake zijn. Bedenk daarom ook zelf een mogelijkheid voor een tussenoplossing. Bijvoorbeeld extra respijtzorg als het geschil over een woningaanpassing gaat.

Let op: een voorlopige voorziening kan alleen worden gevraagd als óók bezwaar of beroep is ingesteld.

Reageert de gemeente niet op het bezwaarschrift?

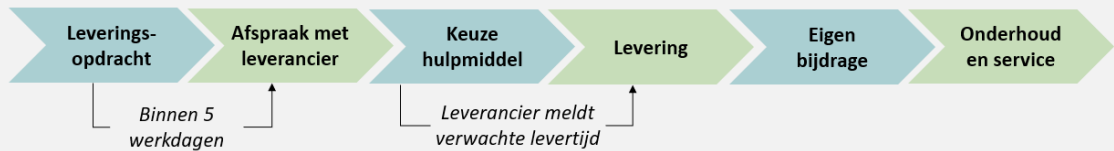
De gemeente moet een beslissing nemen op het bezwaar binnen 12 weken na de verzending van de beslissing waartegen bezwaar gemaakt is. Deze termijn mag de gemeente 1 keer verlengen met 6 weken. Als de gemeente gebruik maakt van een onafhankelijke bezwaarcommissie, dan mag de gemeente nogmaals 6 weken verlengen.^{xvi} Als de gemeente dan nog niet heeft gereageerd, dan kunnen ouders een ingebrekestelling indienen. Als daar niet tijdig op gereageerd wordt, kunnen ouders in beroep bij de rechtbank in hun regio. Zie: Rechtspraak.nl.

Alternatieve routes als de benodigde voorziening niet wordt toegekend

Ouders kunnen ook een fonds aanschrijven of een tweedehands hulpmiddel zoeken via Facebookgroepen of websites als marktplaats.nl.

4 Procedure: keuze en levering Wmo-hulpmiddelen

Keuze en levering hulpmiddel

Toelichting

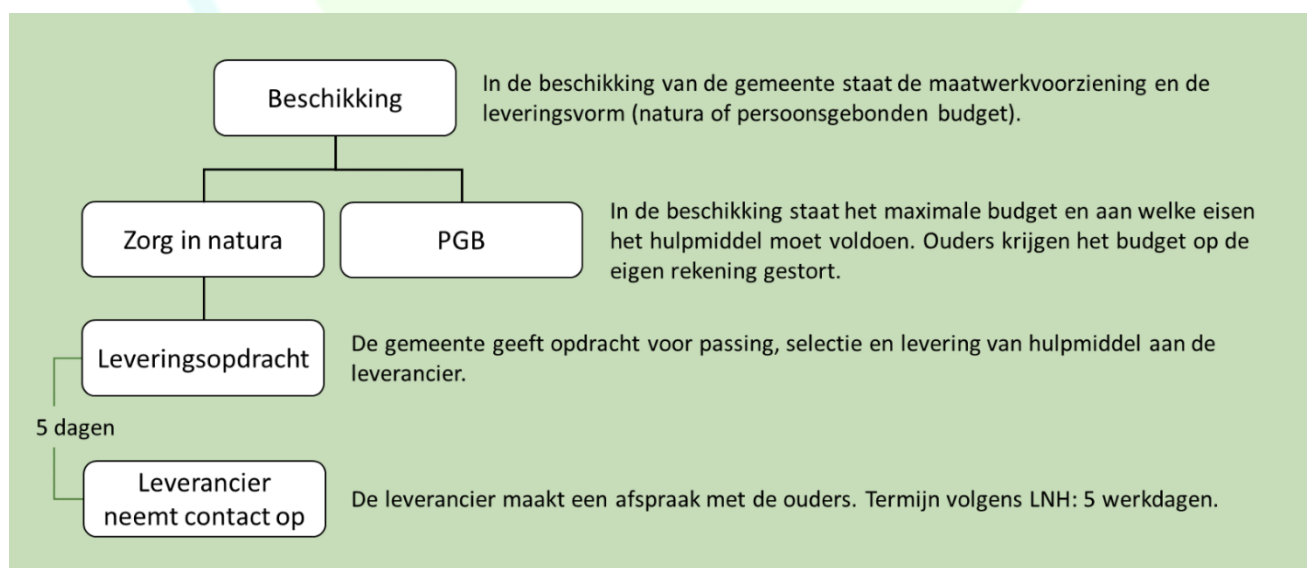
Het proces rond de keuze en de levering van hulpmiddelen is niet wettelijk vastgelegd. Iedere gemeente maakt daarover eigen afspraken met de leveranciers. Bij een pgb zorgt de budgethouder zelf voor de afspraken.

In het stappenplan staan de te verwachten stappen met daarbij redelijke termijnen (dus geen wettelijk vastgelegde termijnen). De stappen en termijnen zijn gebaseerd op landelijke afspraken en landelijke handreikingen:

- [Landelijk Normenkader Hulpmiddelen \(LNH\)](#)
- [Handreiking Hulpmiddelen en Woningaanpassingen](#) van de VNG (Handreiking VNG)
- [Actieplan hulpmiddelen](#) (Actieplan). Dit Actieplan is in september 2020 omgezet naar het project Verbeteragenda Hulpmiddelen van de VNG.

NB: Het proces van aanmelding tot levering kan ook via het kinderdagcentrum (kdc) verlopen, waarbij de ergotherapeut van het kdc signaleert, hulpmiddelen laat uitproberen op het kdc en de aanvraag regelt. De ouders zijn de indieners.

1. Leveringsopdracht en afspraak met leverancier

TIPS BIJ DE AFSpraak MET DE LEVERANCIER

Geen reactie van de leverancier?

Als het te lang duurt is het verstandig de leverancier zelf te bellen. Vuistregel: na 2 weken.

Gemeente wisselt van leverancier

Om de paar jaar kan de gemeente van leverancier(s) wisselen. Als dit gedurende het aanvraag- en leveringsproces gebeurt, kan het zijn dat de oude leverancier het hulpmiddel al heeft liggen maar het leveringsproces stil komt te liggen. Als cliëntondersteuner kun je de ouders ontlasten door de oude leverancier aan te sporen het hulpmiddel alsnog te leveren of over te dragen aan de nieuwe leverancier. Onderhoud en service moeten bij de nieuwe leverancier geregeld worden.

Juiste persoon vinden

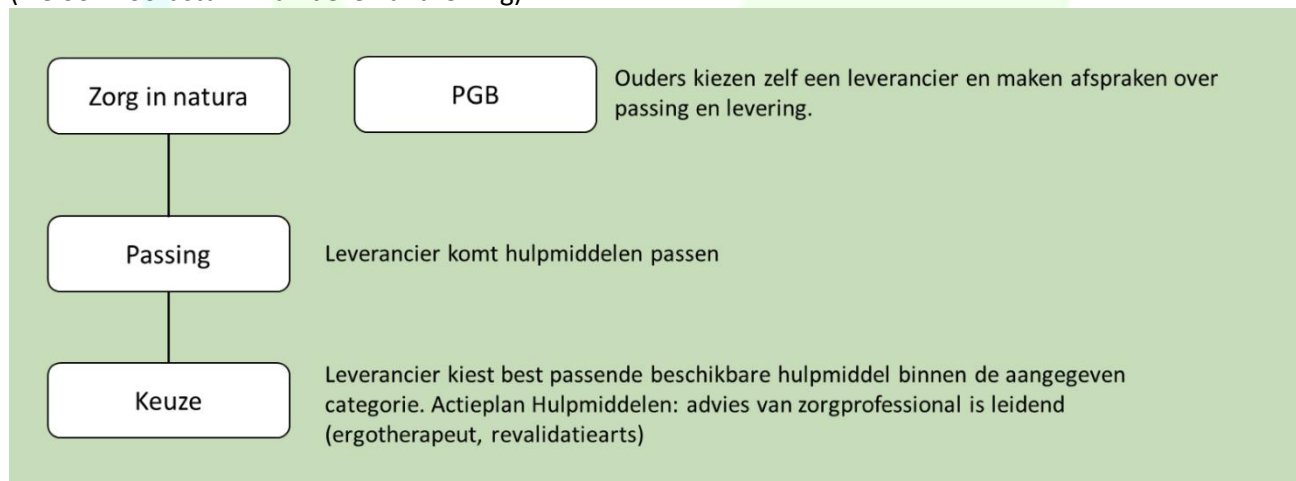
Zoek direct contact met iemand met verstand van (ZEVMB-)zaken; medewerkers van de frontoffice van de leverancier hebben doorgaans niet de benodigde gespecialiseerde kennis. Veel leveranciers hebben de convenanten uit de Verbeteragenda hulpmiddelen getekend, en werken aan het aanstellen van een casemanager. Vraag hiernaar bij de leverancier.

Betrokkenheid ergotherapeut

Niet alle ergotherapeuten hebben kennis van ZEVMB. In de praktijk zien we vaak dat ergotherapeuten ook vaak kijken naar wat het aanbod is. Er is goede kennis van de mogelijkheden nodig om de meest passende oplossing te adviseren. Schakel een gespecialiseerde ergotherapeut in, met verstand van ZEVMB. Dit kan vanuit de basisverzekering Zorgverzekeringswet of - als er een Wlz-indicatie is – vanuit de Wlz.

2. Passing en keuze hulpmiddelen

(Zie ook hoofdstuk 2 van deze handreiking)

TIPS BIJ PASSING EN KEUZE

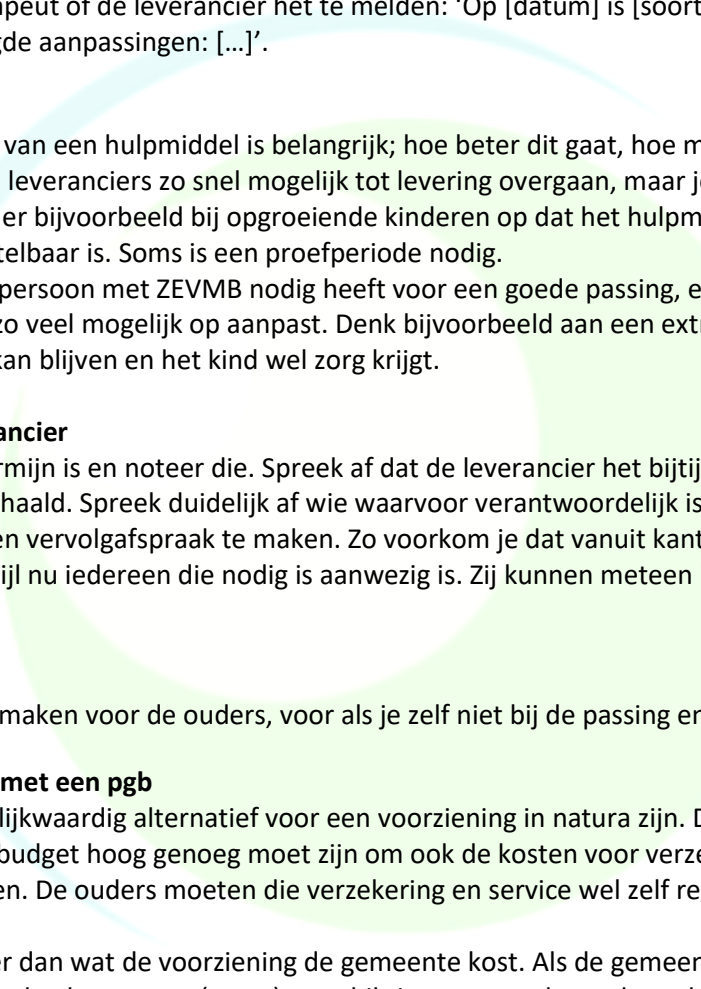
Hulpmiddel in natura

Leveranciers komen vaak met een eigen oplossing, ook als in het persoonlijk plan omschreven staat aan welke criteria een hulpmiddel moet voldoen, en deze niet lijken te matchen met de aangeboden

oplossing. Dat hangt samen met het product dat de leverancier zelf heeft en met de beperkingen die het contract met de gemeente vaak oplegt. Als cliëntondersteuner kun je samen met de ouders vooraf nagaan welke hulpmiddelen geschikt zijn, los van de leverancier. Zie hoofdstuk 2 (Hulpmiddelen kiezen) voor een overzicht van informatiebronnen.

Aanpassingen

Bijna altijd zijn aanpassingen nodig. Laat de ergotherapeut en/of revalidatiearts meekijken en coördineren omdat er vaak meer professionals bij betrokken zijn. De leverancier noteert de benodigde aanpassingen voor zichzelf. Soms heeft een leverancier weer een leverancier die ook meekijkt en bekijken ze onderling wie wat doet; leg dit goed vast.

Het is verstandig om de besproken aanpassing en de noodzaak ervan door de ergotherapeut te laten vaststellen. Schrijf op wat de aanpassingen zijn en meld het bij de gemeente (cc naar de leverancier) of vraag de ergotherapeut of de leverancier het te melden: 'Op [datum] is [soort hulpmiddel] gepast en dit zijn de benodigde aanpassingen: [...]'.

Neem genoeg tijd

Het passen en kiezen van een hulpmiddel is belangrijk; hoe beter dit gaat, hoe minder gedoe achteraf. Soms willen leveranciers zo snel mogelijk tot levering overgaan, maar je kunt beter hier wat meer tijd nemen. Let er bijvoorbeeld bij opgroeiende kinderen op dat het hulpmiddel niet te snel te klein is, maar bv verstelbaar is. Soms is een proefperiode nodig.

Let er ook op wat de persoon met ZEVMB nodig heeft voor een goede passing, en zorg dat leverancier zich hier zo veel mogelijk op aanpast. Denk bijvoorbeeld aan een extra hulpverlener zodat de ouder in gesprek kan blijven en het kind wel zorg krijgt.

Afspraken met leverancier

Vraag wat de levertermijn is en noteer die. Spreek af dat de leverancier het bijtijds laat weten als de termijn niet wordt gehaald. Spreek duidelijk af wie waarvoor verantwoordelijk is.

Probeer ook direct een vervolgspraak te maken. Zo voorkom je dat vanuit kantoor iedereen gebeld moeten worden terwijl nu iedereen die nodig is aanwezig is. Zij kunnen meteen hun agenda's afstemmen.

Checklist

Je kunt een checklist maken voor de ouders, voor als je zelf niet bij de passing en selectie kunt zijn.

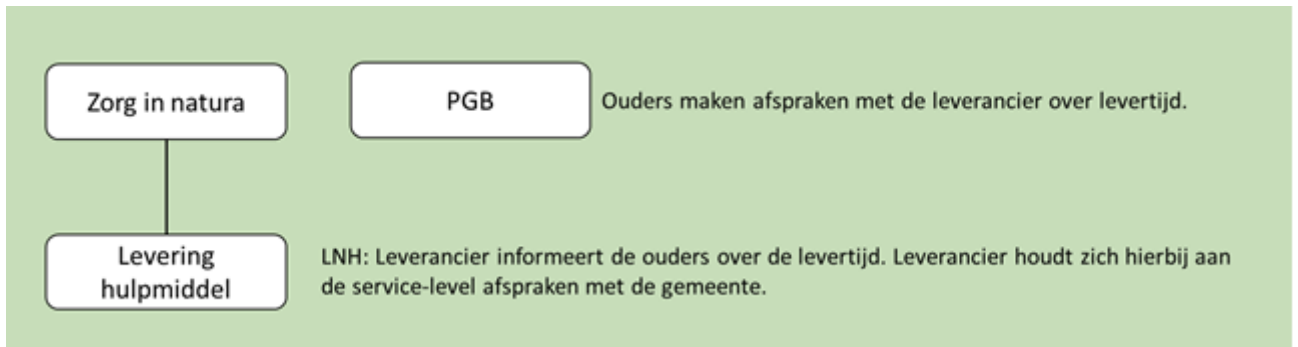
Hulpmiddel inkopen met een pgb

Een pgb moet een gelijkwaardig alternatief voor een voorziening in natura zijn. Dit betekent bijvoorbeeld dat het budget hoog genoeg moet zijn om ook de kosten voor verzekering en service (onderhoud) te dekken. De ouders moeten die verzekering en service wel zelf regelen.

Een pgb is nooit hoger dan wat de voorziening de gemeente kost. Als de gemeente vaste prijzen heeft per voorziening, dan kan er een (groot) verschil zitten tussen het pgb en de daadwerkelijke kosten.

Bij de aankoop van het hulpmiddel moeten de ouders rekening houden met het Programma van eisen van de gemeente. Dit Programma van eisen wordt vermeld in de beschikking, samen met het beschikbare budget. Als de ouders een hulpmiddel kopen dat niet aan de eisen voldoet en bij de aanvraag opzettelijk verkeerde gegevens zijn verstrekt, bestaat de kans dat ze (een deel van) het bedrag moeten terugbetalen.

3. Levering hulpmiddelen

TIPS BIJ DE LEVERING

Levertijden

Voor de doelgroep ZEVMB zijn vaak aanpassingen nodig. In de praktijk zijn er doorgaan meer leveringen van één hulpmiddel, omdat er vaak iets niet goed blijkt te zijn. De doorlooptijd kan zomaar enkele maanden zijn. Vraag de leverancier om de ouders op de hoogte te houden van de voortgang en houd zelf een vinger aan de pols.

Checklist

Maak voor het hulpmiddel geleverd wordt een checklist die de ouders bij de levering kunnen nalopen. Voldoet het hulpmiddel aan alle vooraf gestelde eisen?

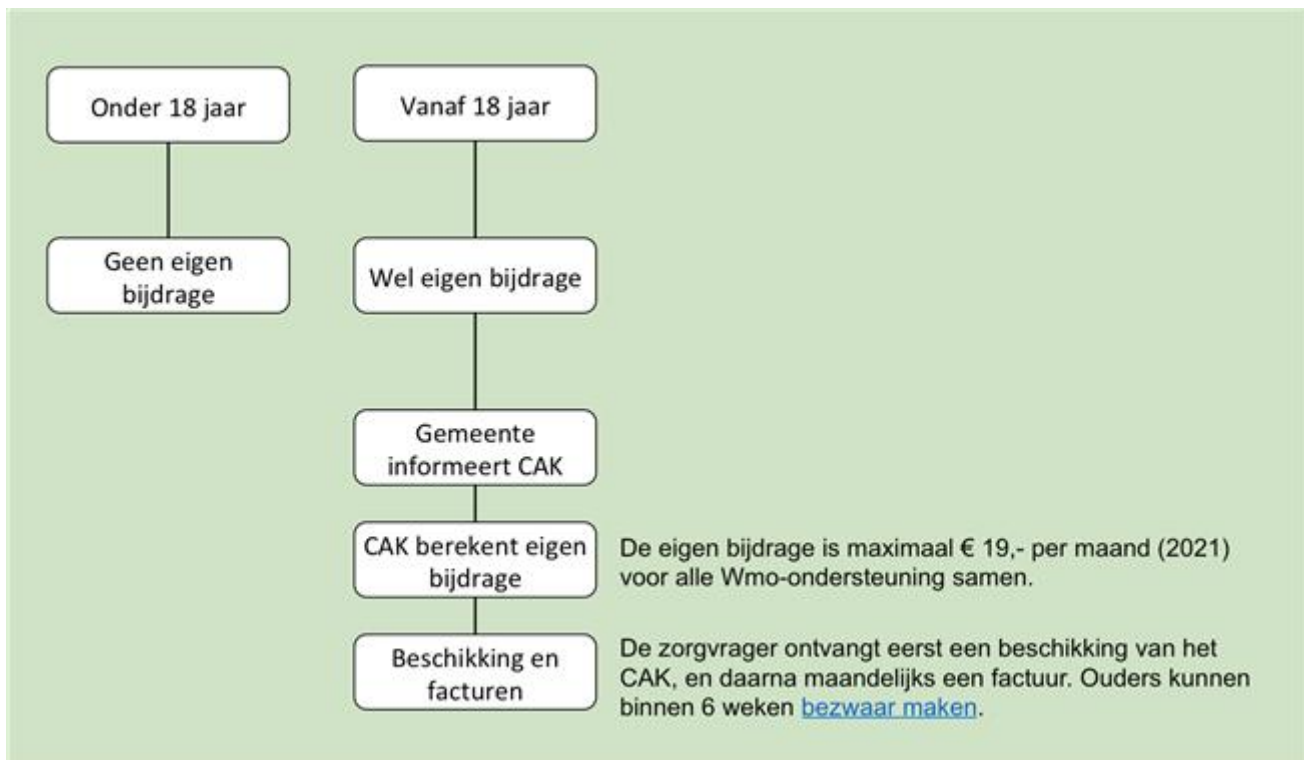
Afwijkende levering

Soms zegt de gemeente iets toe (bijvoorbeeld een extra hoes) maar komt de leverancier dat niet na (vaak met als argument dat de gemeente een vaste prijs betaalt voor het hulpmiddel). Als cliëntondersteuner moet je dan doorzetten tot de leverancier de toezegging nakomt.

Afspraken over onderhoud, service en verzekering

Maak bij de levering direct afspraken over het onderhoud en de service. Neem hierbij mee dat controles nodig zijn of het hulpmiddel nog past (zie: Service en onderhoud). Sluit eventueel een verzekering af.

4. Eigen bijdrage

TIPS BIJ DE EIGEN BIJDRAGE

Geen dubbele eigen bijdrage

Als de persoon met ZEVMB een Wlz-indicatie heeft, dan geldt alleen de eigen bijdrage voor de Wlz. Voor Wmo-voorzieningen wordt dan geen eigen bijdrage meer gerekend.

Peiljaar

De hoogte van de eigen bijdrage hangt samen met het inkomen van de zorgvrager. Standaard wordt gekeken naar het inkomen van 2 jaar geleden. Vraag om een ander peiljaar als de huidige inkomsten lager zijn dan in het peiljaar; de eigen bijdrage kan dan aangepast worden.

Factuur

Het CAK stuurt een factuur voor de eigen bijdrage. Er gaan vaak maanden overheen voordat de eerste bijdrage gefactureerd wordt.

Woningaanpassingen

Bij woningaanpassingen bij kinderen onder de 18 hebben sommige gemeente andere regelingen in verband met meerwaarde van het huis. Kijk goed na of dit in de verordening staat, anders mag het niet uitgevoerd worden. Zorg er ook voor dat duidelijk in de beschikking staat wat er is afgesproken. Let daarbij ook op de duur van de periode waarover een eigen bijdrage wordt geheven. Dit kan wel 10-30 jaar zijn.

5. Onderhoud en service

TIPS BIJ ONDERHOUD EN SERVICE

Controle hulpmiddel

Er zijn twee soorten controles: een technische keuring, en controle of het hulpmiddel nog voldoende aansluit bij het zich ontwikkelende kind.

De gemeente sluit een servicelevel af met de leverancier, met daarin afspraken over de technische keuring van gemotoriseerde hulpmiddelen. Je kunt deze afspraken opvragen bij de gemeente.

Een deskundige moet controleren of het hulpmiddel nog past, bijvoorbeeld een ergotherapeut, revalidatiearts en/of orthesemaker.

Zorg ervoor dat de afspraken met de leverancier over controles vastgelegd worden op het moment van levering.

Hulpmiddelenplan

Het kan verstandig zijn om een hulpmiddelenplan te maken, vergelijkbaar met een zorgplan.

Controleer bijvoorbeeld jaarlijks met de betrokken ergotherapeut of de hulpmiddelen nog passend zijn of versteld/aangepast moeten worden.

Bijlage 1. Persoonlijk plan

Het gezin kan een persoonlijk plan maken bij de aanvraag van Wmo-voorzieningen. Als ouders daarvoor kiezen dan moet het plan binnen een week na de aanmelding naar de gemeente worden gestuurd.

Het persoonlijk plan helpt om de hulpvraag goed te formuleren en het gesprek met de gemeente voor te bereiden. De gemeente moet het persoonlijk plan als uitgangspunt nemen, ongeacht hun eigen werkwijze. Als cliëntondersteuner kun je helpen met het opstellen van een persoonlijk plan. Een persoonlijk plan is zeker aan te raden als een gezin voor het eerst bij de gemeente in beeld komt, of als er sprake is van een complexe situatie. Als het gezin al bekend is en het gaat om een wat eenvoudiger hulpmiddel, dan kan het soms voldoende zijn om alleen die vraag te beschrijven/bespreken.

Inhoud van het persoonlijk plan

In het persoonlijk staat bijvoorbeeld:

- Wat de situatie is van het gezin.
- Wie het kind met ZEVMB is, en wie eventuele broers en zussen zijn.
- Waarom het gezin ondersteuning nodig heeft.
- Wat voor het kind, de ouders en het gezin belangrijk is (nu en in de toekomst).
- Welke problemen het gezin tegenkomt (op alle leefgebieden), wat ze zelf kunnen oplossen en wat niet.
- Welke keuzes het gezin wil maken.
- Wat de ouders al hebben geprobeerd of gebruikt en hoe dit ging.

Het helpt als je persoonlijk plan goed aansluit op het advies van de behandelend (revalidatie)arts of de ergotherapeut.

Het kan ook handig zijn om in het persoonlijk plan te beschrijven wie de ouders bij het contact met de gemeente willen betrekken.

Format voor het persoonlijk plan

Sommige gemeenten hebben een format voor het persoonlijk plan op hun website staan. Bij Wmo-aanvragen willen gemeenten vaak dat hun format gebruikt wordt. Dat is echter niet verplicht. In de wet staat dat het 'vormvrij' mag zijn. Bij aanvragen voor de Jeugdwet is het gezin ook vrij om een eigen plan vorm te geven.

Goed om te weten

- De gemeente gebruikt de brede term 'ondersteuning'. Daaronder vallen ook hulpmiddelen. Het kan handig zijn de term 'ondersteuning' ook te gebruiken in het persoonlijk plan.
- Maak vooral duidelijk wat de persoon met ZEVMB niet kan. Het Wmo-beleid is gericht op zo veel mogelijk zelf doen, of mensen ondersteunen om iets weer zelf te kunnen. Gemeenten hebben vaak weinig te maken met gezinnen met een kind met ZEVMB en begrijpen daardoor niet altijd dat het kind zich niet verder zal ontwikkelen.
- De gemeente heeft geen lijst met hulpmiddelen die vergoed worden, zoals de zorgverzekeraar dat heeft. Daardoor is er bij de gemeente meer ruimte om een geschikt hulpmiddel aan te vragen. Aan de andere kant vraagt het ook meer onderbouwing waarom een bepaald hulpmiddel nodig is. De ergotherapeut of revalidatiearts kan die onderbouwing geven.
- Laat weten wat al is geprobeerd of al eerder is ingezet. Dit laat de 'eigen kracht' van het gezin zien.

Pakket van eisen

Weet het gezin al welk hulpmiddel het best past? Dan is het handig om een pakket van eisen op te stellen met hulp van de ergotherapeut. Daarbij kunnen suggesties opgenomen worden voor een type hulpmiddel, maar houd er rekening mee dat gemeenten graag zelf de ruimte willen hebben om te bepalen welk hulpmiddel nodig/passend is gezien de opgestelde eisen.

Een persoonsgebonden budget (pgb) kan een oplossing zijn als het specifieke hulpmiddel dat nodig is niet door de gecontracteerde leverancier geleverd kan worden.

Hoe stel je een pakket van eisen op?

Ouders	Behandelaar/arts
Benoem wat het kind nodig heeft om mee te doen in het gezin (participatie) en wat verzorgers nodig hebben om de zorg goed te leveren.	Formuleer het beoogd functioneren: waarom is het hulpmiddel nodig vanuit zorginhoudelijk perspectief? Bijvoorbeeld om uit bed te komen, om vergroeiingen te voorkomen etc.
	Stel behandelgoal(en) vast (in termen van voorkomen/ compenseren/verbeteren).
Benoem relevante omgevings- en persoonlijke factoren en welk probleem daarmee wordt opgelost. Bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> Hulpmiddel moet in woonkamer staan zodat het kind mee kan doen in het gezin, ouders geen rugklachten krijgen enz. Hulpmiddel moet in badkamer passen waar nog ... andere gezinsleden gebruik van maken. 	
Oriënteer op de markt wat er mogelijk is qua type hulpmiddelen die passen bij de hulpvraag.	
Weeg voor- en nadelen af van de verschillende typen hulpmiddelen.	
Vraag informatie op van een of meer hulpmiddelen, of bezoek de leverancier.	
Overleg met de behandelaar of betrokken ergotherapeut.	Informeert de ouders over het soort hulpmiddel dat (als onderdeel van de) oplossing noodzakelijk is.
	Bepaal welke hulpmiddelen voldoen aan het behandel- of zorgdoel en aansluiten bij het beoogd functioneren van kind of hulp kunnen bieden aan het kind. Welke risico's worden voorkomen door inzet van het hulpmiddel?
	Bekijk of er contra-indicaties voor die hulpmiddelen zijn.
	Bekijk welke gevolgen die hulpmiddelen hebben.
	Vraag zo nodig aanvullende (schriftelijke) informatie op bij de leverancier.

Maak een keuze voor een hulpmiddel, maak evt. een top 3 met alle voors en tegens.	
Bekijk de vergoedingsregelingen en procedures. Wat zijn voorwaarden voor verstrekking van de hulpmiddelen?	
Ga na of er financiële consequenties kunnen zijn.	
Zet de aanvraagprocedure in gang bij de juiste instantie.	

Bijlage 2. (Gespecialiseerde) cliëntondersteuning

Een cliëntondersteuner ondersteunt bij de aanvraag van hulpmiddelen. Ouders hebben vanuit de Wmo of Wlz recht op gratis hulp van een cliëntondersteuner. Het is aan te raden om te vragen naar een cliëntondersteuner met kennis van ernstige meervoudige beperkingen.

Recht op onafhankelijke cliëntondersteuning

Gemeenten en zorgkantoren moeten onafhankelijke cliëntondersteuning beschikbaar stellen. Vaak zijn hiervoor [MEE](#) of [Zorgbelang](#) ingeschakeld, maar het kan ook een andere organisatie zijn. Zie www.clientondersteuning.co.nl.

Ouders hebben recht op cliëntondersteuning vanuit de gemeente (Wmo) als:

- Hun kind nog geen zorg heeft.
- Hun kind zorg vanuit de Jeugdwet krijgt.
- Er voorzieningen vanuit de Wmo nodig zijn, zoals woningaanpassingen.
- Er zorg of hulpmiddelen vanuit de zorgverzekering nodig zijn.
- De ouders een indicatie voor zorg vanuit de Wet langdurige zorg (Wlz) gaan aanvragen.

Ouders hebben recht op cliëntondersteuning vanuit het zorgkantoor als hun kind al een indicatie voor Wlz-zorg heeft. Officieel ondersteunen zij alleen bij het organiseren van zorg vanuit de Wlz en niet bij het organiseren van voorzieningen vanuit de Wmo. In de praktijk doen sommige Wlz-clieñtondersteuners dat overigens wel.

Goed om te weten

- Onafhankelijke cliëntondersteuning is een wettelijk vastgelegd recht.
- De cliëntondersteuner moet onafhankelijk zijn van de gemeente, het zorgkantoor en de hulpmiddelenleveranciers.
- Hulp van de cliëntondersteuner is gratis.
- De cliëntondersteuner kent het zorgaanbod in de buurt.
- De cliëntondersteuner kan bijvoorbeeld aanwezig zijn bij een gesprek met een indicatiesteller (de persoon die vaststelt welke zorg nodig is).
- Wanneer de gemeente geen cliëntondersteuner heeft met expertise op het gebied van ZEVMB, kun je vragen of hiervoor iemand vanuit een pgb ingezet kan worden. Sommige gemeente staan hiervoor open (maar meestal niet).
- Advies over hulpmiddelen via de zorgverzekering valt onder de gemeentelijke cliëntondersteuning vanuit de Wmo.

Gespecialiseerde cliëntondersteuning: de Copiloot

Copiloten bieden gespecialiseerde cliëntondersteuning aan gezinnen met een kind met ZEVMB. Tot eind 2022 loopt de pilot Copiloten in het programma Wij zien je Wel.

Meer informatie: [Copiloot naast het gezin](#).

Bijlage 3. De maatwerk- en compensatieverplichting in de Wmo

door Renske Imkamp, advocaat bij Van der Woude De Graaf Advocaten

Het uitgangspunt van de wet: vergaande maatwerk- en compensatieplicht

Als een cliënt een Wmo-aanvraag doet vanwege beperkingen in het kader van zijn zelfredzaamheid of participatie, dan is het college van B&W van de gemeente waar hij woont (hierna: het college) verplicht een maatwerkvoorziening toe te kennen waarmee die beperkingen gecompenseerd worden. Dit tenzij het college op goede gronden concludeert dat de cliënt de beperkingen (deels) op eigen kracht, met een algemeen gebruikelijke voorziening, met gebruikelijke hulp, met mantelzorg of met hulp van andere personen uit zijn sociale netwerk of met algemene voorzieningen kan oplossen.¹ Het college moet dan ook eerst het totale probleem in kaart brengen, en vervolgens bezien in hoeverre de hiervoor genoemde oplossingen aan de orde zijn. Voor de problemen die overblijven moet een maatwerkvoorziening worden getroffen.² Een maatwerkvoorziening is een op de behoeften, persoonskenmerken en mogelijkheden van een persoon afgestemd geheel van diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen en andere maatregelen (zoals een financiële tegemoetkoming³).⁴ Het uitgangspunt is daarbij dat maatschappelijke ondersteuning beschikbaar is voor degenen die daarop zijn aangewezen, ongeacht de hoogte van het inkomen of vermogen.⁵

Vooropgesteld wordt dat uit de wet blijkt dat sprake is van een resultaatsverplichting voor het college om maatwerk te bieden, en niet van alleen maar een inspanningsverplichting.⁶ Het college is verantwoordelijk voor een oplossing waarmee de problematiek redelijkerwijs en daadwerkelijk gecompenseerd wordt. Als er in een bepaalde situatie meerdere wegen naar Rome leiden, dan heeft het college weliswaar ruimte om te bepalen welke oplossing verkozen wordt, maar ook dan moet wel rekening worden gehouden met de redelijke voorkeuren van de aanvrager.⁷ Van belang hierbij is dat de gemeente van alle passende oplossingen de goedkoopste mag kiezen. Dit wordt in de praktijk de 'goedkoopst adequate voorziening' genoemd. Hierbij gaat 'adequaat' vóór op 'goedkoopst'. Ook is 'goedkoopst' niet hetzelfde als 'goedkoop'.

Het resultaat dat linksom of rechtsom moet worden behaald is dat de cliënt in staat wordt gesteld tot zelfredzaamheid en participatie en zo lang mogelijk in de eigen leefomgeving kan blijven,⁸ of dat de cliënt beschermd kan wonen of opvang heeft.⁹ Het resultaat is dus leidend bij de beoordeling van de vraag of het college een goed besluit genomen heeft.¹⁰

Uit de wet blijkt dan ook een vergaande verplichting voor het college om in individuele situaties

¹ Artikel 2.3.5 lid 3 Wmo 2015.

² Zie ook r.o. 4.4.2 van de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep van 21 maart 2018, Zoekresultaat - inzien document ECLI:NL:CRVB:2018:819.

³ Dit blijkt uit de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep van 12 februari 2018, ECLI:NL:CRVB:2018:396.

⁴ Zie de definitie van 'maatwerkvoorziening' in artikel 1.1.1 Wmo 2015.

⁵ *Kamerstukken II 2013-14*, 33841, nr. 3, p.36.

⁶ Dit blijkt ook uit de tekst van artikel 2.3.5 lid 3 Wmo 2015: hierin staat dat de maatwerkvoorziening geldt ter *compensatie* van de beperkingen, evenals dat hierin wordt voorgeschreven dat de maatwerkvoorziening een passende bijdrage levert aan de situatie waarin de cliënt zelfredzaam kan zijn en participeren en zo lang mogelijk in de eigen leefomgeving kan blijven.

⁷ *Kamerstukken II 2013-14*, 33841, nr. 3, p.122.

⁸ Artikel 2.3.5 lid 3 Wmo 2015.

⁹ Artikel 2.3.5 lid 4 Wmo 2015.

¹⁰ *Kamerstukken II 2013-14*, 33841, nr. 89.

daadwerkelijk maatwerk te leveren. Dit volgt nog duidelijker uit het feit dat in de wetsgeschiedenis expliciet benoemd is dat de Wmo 2015 wat dat betreft uitwerking geeft aan het VN Verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap. De Wmo 2015 is bedoeld als belangrijk instrument om een inclusieve samenleving te realiseren, waarvoor de bevordering van zelfredzaamheid en participatie voor mensen met een fysieke of psychische beperking volgens de wetgever essentieel is.¹¹

Van belang is ook dat op het college een uitgebreide onderzoeks- en motiveringsverplichting rust ten aanzien van deze maatwerkverplichting. Het college moet zich actief opstellen en met behulp van alle relevante informatie en op basis van voldoende deskundigheid in kaart brengen welke problemen er spelen en wat daarvoor een daadwerkelijk goede oplossing zou zijn.¹²

De juridische betekenis van zelfredzaamheid en participatie

Het college dient in de eerste plaats de beperkingen van de cliënt in het kader van de zelfredzaamheid te compenseren. In de Wmo 2015 wordt daarmee bedoeld dat iemand in staat gesteld wordt tot het uitvoeren van de noodzakelijke algemene dagelijkse levensverrichtingen en het voeren van een gestructureerd huishouden.¹³ In de wetsgeschiedenis worden de volgende algemene dagelijkse levensverrichtingen genoemd: in en uit bed komen, aan- en uitkleden, bewegen, lopen, gaan zitten en weer opstaan, lichamelijke hygiëne, toiletbezoek, eten/drinken, medicijnen innemen, ontspanning en sociaal contact.¹⁴ Anders dan nog steeds vaak door gemeenten gedacht wordt, kan dus ook het vergoeden van persoonlijke verzorging tot de compensatieplicht van de Wmo 2015 behoren. Persoonlijke verzorging behoort slechts dan tot het domein van de Zorgverzekeringswet voor zover sprake is van – samengevat – geneeskundige zorg of een hoog risico daarop.¹⁵

Ondersteuning bij het voeren van een gestructureerd huishouden omvat volgens de wetsgeschiedenis bijvoorbeeld hulp bij contacten met officiële instanties, hulp bij het aanbrengen van structuur in het huishouden, hulp bij het leren om zelfstandig te wonen, hulp bij het omgaan met onverwachte gebeurtenissen die de dagelijkse structuur doorbreken of hulp bij het omgaan met geld.¹⁶ Uit vaste rechtspraak blijkt dat ook gewoon ‘poetsen’ van het huis onder de ondersteuning bij het voeren van een gestructureerd huishouden valt.¹⁷

In de tweede plaats dient het college de beperkingen van de cliënt op het gebied van zijn participatie te compenseren. In de wettekst wordt dit heel ruim gedefinieerd, namelijk als ‘deelname aan het maatschappelijk verkeer’.¹⁸ In de Memorie van Toelichting van de wet wordt dit verder beschreven. Het daar genoemde doel is dat iemand ondanks zijn lichamelijke of geestelijke beperkingen, op gelijke voet met anderen in redelijke mate mensen kan ontmoeten, contacten kan onderhouden, boodschappen kan doen, aan maatschappelijke activiteiten kan deelnemen. Vervoersvoorzieningen vallen hier ook onder.¹⁹

Uit de beschrijving van wat wordt verstaan onder zelfredzaamheid en participatie blijkt concreter wat gemeenten moeten doen om uitvoering te geven aan hun compensatieplicht. Ook blijkt hieruit

¹¹ *Kamerstukken II* 2013-14, 33841, nr. 3, p.27.

¹² Deze verplichtingen blijken uit artikel 3:2 en artikel 3:46 Algemene wet bestuursrecht, net als uit artikel 2.3.2 Wmo 2015 en uit de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep van 21 maart 2018, ECLI:NL:CRVB:2019:819.

¹³ Zie artikel 1.1.1 Wmo 2015, bij ‘zelfredzaamheid’.

¹⁴ *Kamerstukken II* 2013-14, 33841, nr. 3, p.101.

¹⁵ Zie bijvoorbeeld deze informatie van het Zorginstituut:

<https://www.zorginstituutnederland.nl/Verzekerde+zorg/wijkverpleging-zvw>

¹⁶ *Kamerstukken II* 2013-14, 33841, nr. 3, p.21.

¹⁷ Dit is voor het eerst bepaald in de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep van 18 mei 2016, ECLI:NL:CRVB:2016:1402, rechtsoverweging 5.6.1.

¹⁸ Artikel 1.1.1 Wmo 2015, onder ‘participatie’.

¹⁹ *Kamerstukken II* 2013-14, 33841, nr. 3, p.101.

dat er een groot aantal handelingen en doelstellingen is waarin een college een voorziening moet regelen. In de praktijk valt helaas nog steeds op dat gemeenten hun verplichtingen op dit vlak niet altijd kennen en de doelstellingen te beperkt uitleggen.

Van groot belang is dat het college een aantal concrete aspecten moet onderzoeken om te concluderen of en welke voorziening moet worden toegekend.²⁰ Belangrijke voor het college volgens de wet mee te wegen aspecten zijn onder andere de 'behoefte, persoonskenmerken en voorkeuren van de cliënt'²¹ en eventueel de 'godsdienstige gezindheid, de levensovertuiging en de culturele achtergrond van de cliënt'.²² Deze aspecten laten zien dat er subjectieve kanten aan de compensatieplicht zitten, in het voordeel van de burger. Het feit dat de cliënt het recht heeft om ondanks zijn beperkingen op gelijke voet met anderen deel te nemen aan de maatschappij betekent ook dat voor een Wmo-beoordeling meespeelt wat voor hem of haar persoonlijk belangrijk is. De compensatieplicht gaat daarmee niet uit van een minimumnorm of een standaard minimum aan zelfredzaamheid en participatie die een burger moet kunnen bereiken, waarbij alles daarboven optioneel is en niet door de gemeente mogelijk gemaakt hoeft te worden. In plaats daarvan behoort het tot de maatwerkgedachte dat de ene persoon meer behoefte heeft aan bijvoorbeeld activiteiten buitenshuis dan de ander, of bepaalde hobby's heeft die maken dat de compensatieplicht van het college uitgebreider wordt. In de rechtspraak zijn hier ook duidelijke voorbeelden van te vinden. Zo oordeelde de rechtbank Den Haag dat een college bij de vaststelling van de maatwerkvoorziening ten onrechte niet goed had meegewogen hoeveel tijd de cliënt besteedde aan rolstoelhockey, concertbezoek en andere sociale activiteiten buitenshuis.²³ In een uitspraak van de rechtbank Gelderland werden muziek- en schilderactiviteiten tot het begrip participatie gerekend.²⁴ Ook bijvoorbeeld het lopen van stage voor een studie in het buitenland werd door de rechtbank Den Haag als een activiteit behorend tot het dagelijkse maatschappelijk verkeer en daarmee tot het Wmo-begrip participatie beschouwd.²⁵ Kortom: aangenomen moet worden dat participatie een ruim begrip is in de Wmo 2015 en dat door het college goed moet worden gekeken naar de persoonlijke situatie van de aanvrager.

Omdat gemeenten een vergaande compensatieplicht hebben in het kader van iemands zelfredzaamheid en participatie, kan het college ook niet te gemakkelijk concluderen dat een voorziening niet hoeft te worden verstrekt omdat deze alleen wenselijk en niet medisch noodzakelijk zou zijn. Dit is een veel gemaakte fout door gemeenten. Immers is juist ook de wenselijkheid van een voorziening van belang. De leidende vraag is altijd of het college erin geslaagd is om onder de streep voldoende passende voorzieningen toe te kennen waarmee iemand zelfredzaamheid en participatie gewaarborgd is. Alleen in het licht van die toets moet de voorziening noodzakelijk zijn. Het komt regelmatig voor dat uit gemeentelijk beleid volgt dat er maar een maximum aantal uren ondersteuning of bijvoorbeeld een maximaal aantal hulpmiddelen per persoon kunnen worden verstrekt. Dit is in strijd met de maatwerkgedachte van de Wmo 2015. Dit blijkt ook uit het feit dat de wetgever voorgeschreven heeft dat een gemeente zichzelf in beleid niet te veel vooraf mag beperken, omdat er de noodzakelijke beleidsruimte moet overblijven om passend individueel maatwerk te kunnen bieden.²⁶ Over de Jeugdwet (die gebaseerd is op een vergelijkbare

---

²⁰ Deze onderdelen van het onderzoek staan opgesomd in artikel 2.3.2 Wmo 2015 en in artikel 2.3.5 Wmo 2015.

²¹ Artikel 2.3.2 lid 4 onder a Wmo 2015

²² Artikel 2.3.5 lid 5 onder h Wmo 2015.

²³ Zie de uitspraak van de meervoudige kamer van de rechtbank Den Haag van 26 juli 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:8904.

²⁴ Zie de uitspraak van de rechtbank Gelderland van 4 maart 2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:1393.

²⁵ Zie de uitspraak van de rechtbank Den Haag van 15 september 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:10229.

²⁶ *Kamerstukken II 2013-14, 33841, nr. 3, p.17.*

maatwerkgedachte) bestaat ook rechtspraak waaruit blijkt dat een beleid dat gebaseerd is op een algemeen maximum niet is toegestaan.²⁷

---

²⁷ Zie bijvoorbeeld de uitspraak van de meervoudige kamer van de rechtbank Overijssel van 30 december 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:5199.

Bronnenlijst

¹ De juridische basis is te vinden in artikel 2.3.5 Wmo 2015, waarin staat: 'Het college beslist tot verstrekking van een maatwerkvoorziening ter compensatie van de beperkingen in de zelfredzaamheid of participatie die de cliënt ondervindt, voor zover de cliënt deze beperkingen naar het oordeel van het college niet op eigen kracht, met een algemeen gebruikelijke voorziening, met gebruikelijke hulp, met mantelzorg of met hulp van andere personen uit zijn sociale netwerk dan wel met gebruikmaking van algemene voorzieningen kan verminderen of wegnemen. De maatwerkvoorziening levert, rekening houdend met de uitkomsten van het in [artikel 2.3.2](#) bedoelde onderzoek, een passende bijdrage aan het realiseren van een situatie waarin de cliënt in staat wordt gesteld tot zelfredzaamheid of participatie en zo lang mogelijk in de eigen leefomgeving kan blijven.'

² Bron: artikel 2.3.2 lid 1 Wmo 2015

³ Bron: artikel 2.3.2 lid 9 Wmo 2015

⁴ Bron: artikel 2.3.5 lid 2 Wmo 2015

⁵ Bron: p.36 Memorie van toelichting Wmo 2015: 'Uitgangspunt van dit wetsvoorstel is dat maatschappelijke ondersteuning beschikbaar is voor degenen die daarop zijn aangewezen, ongeacht de hoogte van het inkomen of vermogen'

⁶ Participatie kan ook door het hele land zijn: ECLI:NL:RBDHA:2018:890 of zelfs in het buitenland tijdens een stage: ECLI:NL:RBDHA:2020:10229

⁷ Bron: Zie deze samenvatting op Schulinc: Onder de WVG werd voor het begrip 'lokaal verplaatsen' een afstand van 15 tot 20 kilometer vanaf het woonadres aangehouden (CRvB 02-08-2006, ECLI:NL:CRVB:2006:AY6884 en CRvB 28-01-2009, ECLI:NL:CRVB:2009:BH4270). Onder de Wmo 2007 zag de rechtbank Arnhem geen aanleiding om dit begrip ruimer uit te leggen dan onder de WVG (Rechtbank Arnhem 09-02-2010, nr. AWB 09/2537). De rechtbank Den Haag accepteert een straal van 15 tot 20 kilometer vanaf de woning ook onder de Wmo 2015 (Rechtbank Den Haag 20-1-2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:402).

⁸ Bron, vaste rechtspraak sinds jaar en dag. Bijvoorbeeld recent: ECLI:NL:CRVB:2019:3535.'

⁹ Bron: artikel 2.3.3 Wmo 2015. '

¹⁰ Bron: ECLI:NL:RBAMS:2016:6654

¹¹ Bron: ECLI:NL:RBAMS:2017:1614

¹² Zie artikel 2:1 Awb

¹³ Bron: ECLI:NL:RBGEL:2016:5090

¹⁴ Bron: memorie van toelichting Wmo, p.125.

¹⁵ De beslistermijn in bezwaar is 18 tot 24 weken na de verzending van de beslissing, afhankelijk van de vraag of gebruik gemaakt wordt van een bezwaarschriftencommissie. Bron: artikel 7:10 Algemene wet bestuursrecht, In de praktijk wordt deze termijn vaak volledig gebruikt.

¹⁶ Zie artikel 7:10 Awb